

Казачная
энергетыка
Пранузы

5

Сюжэты
розных
пакаленняў

6

Хронікі
сучаснасці

10

Дантэ і Далі ў
Мінску

12

Форма
цеплыні ад
Слабодчы-
кава

16

На перспектыву

Выстаўка прайшла — кнігі засталіся

32 краіны-ўдзельніцы, кнігі ад 360 экспанентаў, каля 30 тысяч наведвальнікаў, больш за 240 мерапрыемстваў — такой запомніцца XXV Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш.

Юбілейная выстаўка была прысвечана Году малой радзімы. І нядзіўна, што шмат якія выданні мелі мэту паказаць Беларусь, яе багацце — гістарычнае, кніжнае і літаратурнае ў прыватнасці. Пра гэта парупіліся айчынныя выдавецтвы і нават замежныя экспаненты.

Працяг на стар. 4 ►

Фота Кастуся Дробана.

З любоўю да «Мастацтва кнігі»

Нацыянальны конкурс «Мастацтва кнігі» сёлета прайшоў 57-ы раз. Мінуты год быў асаблівы: краіна адзначала 500-годдзе беларускага кнігадрукавання, таму патрабаванні да кніг сталі яшчэ больш высокія, чым у папярэднія гады. На ўзнагароды нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі» прэтэндавала 147 выданняў ад 39 арганізацый. Па выніках рэйтынгавага галасавання мастацка-экспертнай камісіі, на разгляд аўтарытэтнага журы, у склад якога ўвайшлі вядомыя дзеячы культуры і мастацтва, прадстаўнікі творчых саюзаў, былі адабраны 62 выданні. Пераможцы вызначаны ў 16 намінацыях.

Галоўную ўзнагароду — дыплом імя Ф. Скарыны і памятны знак-симвал «Вялікі залаты фаліант» — уручаў міністр інфармацыі Аляксандр Карлюкевіч. Віншуючы пераможцаў конкурсу, ён падзякаваў спецыялістам, мастацтвазнаўцам, складальнікам кніг, супрацоўнікам выдавецтваў, якія робяць значны ўнёсак, дзякуючы чаму конкурс мае доўгую мастацкую і літаратурную гісторыю.

Фота БелаТА.

Працяг на стар. 4 ►

Акіэнты тыдня:**краіна**

Памяць. Віншаванне Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі атрымаў Беларускі саюз ветэранаў вайны ў Афганістане з нагоды 25-годдзя з дня ўтварэння. «Шмат гадоў у гарачай кропцы планеты савецкія ваеннаслужачыя паказвалі сапраўдны прыклад вернасці і служэння Радзіме. Перажыўшы суровыя выпрабаванні, былыя аднапалчане аб'ядналіся для захавання памяці аб мужнасці і гераізме нашых воінаў, уземнай дапамогі і падтрымкі», — гаворыцца ў віншаванні. «Вашы з'яднанасць, сіла і ўпэўненасць вартыя пераймання. Маючы заслужаны аўтарытэт, вы ўносіце значны ўклад у захаванне адзінства і згоды ў грамадстве, выхаванне маладога пакалення, па праве лічыцеся пераемнікамі баявой славы ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны», — падкрэсліў кіраўнік дзяржавы.

Страта. Прэзідэнт Беларусі накіраваў спачуванне родным і блізкім народнага артыста СССР Алега Табакова. «Пайшоў з жыцця ўсенародна любімы артыст, таленавіты рэжысёр і педагог, шчыры і абаяльны чалавек», — гаворыцца ў спачуванні. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што Алег Табакоў пражыў багатае творчае жыццё, пакінуў яркі след у гісторыі савецкага і расійскага тэатра і кіно. «Прыроджаная інтэлігентнасць, прафесіяналізм і ўнікальная выканальніцкая манера далі магчымасць яму сыграць сотні запамінальных роляў, якія сталі прыкладам высокага мастацтва. На беларускай зямлі творчасць Алега Паўлавіча Табакова добра ведаюць і любяць. Светлая памяць аб гэтым цудоўным чалавеку назаўсёды захавецца ў нашых сэрцах», — адзначыў Аляксандр Лукашэнка.

Свята. Кіраўнік Адміністрацыі Прэзідэнта Наталля Качанава ўручыла пашпарты юным грамадзянам Беларусі. Урачыстая цырымонія прайшла ў музеі сучаснай беларускай дзяржаўнасці. Галоўнымі героямі сталі 27 падлеткаў з рэгіёнаў і сталіцы краіны. Гэта выдатнікі вучобы, удзельнікі навукова-практычных канферэнцый, пераможцы і прызёры рэспубліканскіх спаборніцтваў, фестываляў, конкурсаў, прадметных алімпіяд. Свой галоўны дакумент яны атрымліваюць у Год малой радзімы. Кіраўнік Адміністрацыі Прэзідэнта пажадала юным грамадзянам стаць сапраўднымі патрыётамі, якія любяць сваю краіну, народ і сям'ю.

Беларусь гасцінная. Наша краіна прэзентавала турыстычны патэнцыял на найбуйнейшай міжнароднай турыстычнай выстаўцы ITB, паведамліў у Пасольстве Беларусі ў Германіі. Турыстычны патэнцыял прадставілі Нацыянальнае агенцтва па турызме, а таксама 7 айчынных турарганізацый і кампаній. Напярэдадні выстаўкі ў Пасольстве Беларусі адбылася сустрэча беларускай дэлегацыі з прадстаўнікамі турыстычных кампаній, бізнес-супольнасці, СМІ ФРГ, у межах якой праведзена прэзентацыя турыстычнага патэнцыялу Беларусі.

Падыход — творчы. Заяўкі на конкурс песні цырымоній адкрыцця і закрыцця II Еўрапейскіх гульніў 2019 года прымаюцца да 15 мая, паведамліў у Міністэрстве культуры. Мэта конкурсу — выяўленне і падтрымка таленавітай моладзі, прыцягненне шырокага кола аўтараў да ўдзелу ў фарміраванні творчага кантэнту Еўрагульніў, стварэнне музычных твораў з нацыянальнымі матывамі, якія маглі б быць выкананы на цырымоніях адкрыцця і закрыцця гульніў. Арганізатарамі конкурсу выступаюць Міністэрства культуры, дырэкцыя па правядзенні II Еўрапейскіх гульніў 2019 года, Беларуская дзяржаўная філармонія.

Юбілею прысвячаецца. Работы кыргызскіх мастакоў па матывах твораў Чынгіза Айтматова, прысвечаныя 90-годдзю з дня нараджэння пісьменніка, прадстаўляе Міжнародная выстаўка ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Выстаўка арганізаваная Нацыянальным мастацкім музеем сумесна з Пасольствам Кыргызстана ў Беларусі. Карціны народнага мастака Кыргызстана, заслужанага дзеяча культуры Юрыстанбека Шыгаева, заслужанага дзеяча культуры Кыргызстана Жылкычы Жакыпава і Таланта Агабаева можна будзе ўбачыць на працягу месяца.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі**Зорны спеў берасцейцаў**

У межах Года малой радзімы ў Дзяржаўным абласным цэнтры моладзевай творчасці прайшоў конкурс выразнага чытання «Зорны спеў», арганізаваны сумесна з Брэсцкім аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Конкурс, па словах метадыста мастацкай творчасці ЦМТ Віялеты Брыч, арганізаваны для папулярна-зацікавіць дзяцей да чытання, раскрыць таленты маладога пакалення. З гэтай нагоды супрацоўнікі гарадской дзіцячай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна прадставілі ў зале выстаўку «Перазваны роднага краю», дзе дэманстраваліся выданні літаратурнай Берасцейшчыны.

Дапаўненнем сталі музычныя нумары эстраднай студыі «Тарарам». Назва конкурсу, як адзначыла старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ Таццяна Дземідовіч, таксама невыпадковая. «Зорны спеў» — гэта кніга Уладзіміра Калесніка, які пакі-

нуў значны след у літаратурнай прасторы Брэстчыны.

У конкурсе выразнага чытання ўдзельнічала сорок выхаванцаў ЦМТ. Зачытаць творы берасцейскіх аўтараў перад ганаровым журы — задача нялёгкай.

Падчас двухгадзіннай імпрэзы прагучалі вершы і ўрыўкі прэзідэнта твораў Надзеі Парчук, Зінаіды Дудзюк, Марыі Кобец, Анатоля Галушкі, Юрыя Мацюшкі, Андрэя Мазько і іншых пісьменнікаў. Кожны з удзельнікаў «пражываў» на сцэне выбраны твор, станавіўся на некалькі хвілін часткаю яго сюжэта. У выніку ўсе ўдзельнікі конкурсу былі адзначаны дыпламамі і падарункамі. Дыпламы ж I ступені атрымалі Яна Мятліцкая, Ганна Паўшук, Паліна Чарнак, Ангеліна Барысевич.

Наталля ШЛЯЖКА,
фота аўтара

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

16 сакавіка — на ўрачыстую цырымонію ўручэння літаратурнай прэміі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ юным літаратарам «Адкрыццё года» (2017) у Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа (а 16.00).

20 сакавіка — на «Свята дзіцячай кніжкі» ў СШ № 18 (а 14.30).

20 сакавіка — на творчы вечар Наталлі Саветнай «И сею хлеб любви словами» ў Мінскай гарадскай тэатр паэзіі пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы (а 18.00).

21 сакавіка — на музычна-літаратурнае свята «Паэзія — гасця нябесная», прысвечанае сусветнаму дню паэзіі, у публічную бібліятэку № 14 (а 15.00).

21 сакавіка — на пасяджэнне студыі юных літаратараў «Малінаўскія галасы» пры дзіцячай бібліятэцы № 15 (а 17.00).

21 сакавіка — на сустрэчу з Людмілай Воранавай у літаратурны клуб «Шчырасць» пры публічнай бібліятэцы № 22 (а 16.00).

22 сакавіка — на свята дзіцячай кнігі з удзелам Людмілы Забалоцкай у дзіцячую бібліятэку № 13 (а 13.00).

22 сакавіка — на прэзентацыю кнігі «Новыя імёны ў літаратуры», выдадзенай у серыі МГА СПБ «Мінская маладыя галасы», у СШ № 168 (а 14.00).

Мінскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

16 сакавіка — на вечар паэзіі і музыкі «Бясцэнныя радкі пра яго» з удзелам пісьменнікаў Міншчыны ў арт-прасторы «Наталь» г. Маладзечна на вул. Касмануштаў, 8а (а 18.00).

20 сакавіка — на імпрэзу, прысвечаную 80-годдзю з дня нараджэння Браніслава Зубкоўскага, з удзелам пісьменнікаў Міншчыны ў Пухавіцкую раённую цэнтральную бібліятэку (а 12.00).

21 сакавіка — на юбілейны вечар Таццяны Цехнябедзінай з удзелам пісьменнікаў Міншчыны ва Уздзенскую раённую бібліятэку (а 11.00).

22 сакавіка — на сустрэчу з Кацярынай Хадасевіч-Лісавой «Добрыя казкі — нашы верныя сябры», прымеркаваную да Тыдня дзіцячай кнігі, у Лагойскую дзіцячую бібліятэку (аб 11.00).

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

22 сакавіка — на свята «Паэтычны вянок Брэстчыны» ў абласны культурны цэнтр (а 18.00).

19 сакавіка — на сустрэчу «Добрыя чарадзеі» Таццяны Дземідовіч з вучнямі беларускамоўнага класа СШ № 29 г. Брэста ў межах Тыдня дзіцячай кнігі (а 13.30).

21 сакавіка — на сустрэчу Таццяны Дземідовіч і Мікалая Панасюка з чытачамі бібліятэкі-філіяла № 7 «Юность» імя Уладзіміра Калесніка ў межах Тыдня дзіцячай кнігі (а 12.00).

23 сакавіка — на сустрэчу «Па дарогах дзяцінства» Таццяны Дземідовіч з вучнямі школы-сада № 6 г. Брэста ў межах Тыдня дзіцячай кнігі (а 12.00).

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

22 сакавіка — на сустрэчу з Галінай і Сяргеем Трафімавымі ў Аршанскі педагогічны каледж (а 14.30).

23 сакавіка — на фальклорнае свята «Сустрэча вясны», прысвечанае Тыдню дзіцячай кнігі, з удзелам Тамары Красновай-

НЕ ХЛЕБАМ АДЗІНЫМ:

у Беларусі адсвяткавалі Дзень праваслаўнай кнігі

Гэты дзень ужо колькі год адзначаюць, каб нагадаць пра вялікае значэнне духоўнай літаратуры ў гісторыі чалавецтва і далучыць новае пакаленне да праваслаўнага чытання. Дата свята невыпадковая: 14 сакавіка 1564 года пабачыў свет «Апостал», надрукаваны дыяканам Іванам Фёдаравым і Пятром Мсціслаўцам. Святкаванне Дня праваслаўнай кнігі ў нашай краіне — ужо традыцыя: адмысловыя імпрэзы ў сакавіку ладзіліся ва ўсіх епархіях Беларускага Экзархата. У Мінску цэнтрам святочных мерапрыемстваў стаў духоўна-адукацыйны цэнтр Беларускай праваслаўнай царквы.

Тут прадставілі кнігі Выдавецтва Беларускага Экзархата, Выдавецтва Свята-Елісавецінскага манастыра, Брацтва ў гонар святога Архістра-тыга Міхаіла, Выдавецтва Петра-Паўлаўскага сабора ў Мінску і Выдавецтва Дзмітрыя Харчанкі. Наведнікі экспазіцыі пазнаёміліся з навінкамі праваслаўнай мастацкай літаратуры і хрысціянскага чытання для дзяцей, а таксама новымі выданнямі тэкстаў святых айцоў і настаўнікаў царквы, духоўна-асветніцкіх кніг. У межах выстаўкі адбыліся сустрэчы з аўтарамі — праваслаўнымі паэтамі і пісьменнікамі. Усе зацікаўленыя маглі далучыцца да экскурсіі ў Царкоўна-гістарычны музей Беларускай праваслаўнай царквы пры Мінскай духоўнай акадэміі. Завяршэннем свята стала ўрачыстая імпрэза з удзелам Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі мітрапаліта Мінскага і Заслаўскага Паўла, якая прайшла ў актавай зале Мінскай духоўнай акадэміі.

Сёлета Дзень праваслаўнай кнігі мае для беларусаў асаблівае значэнне, бо звязаны з 220-годдзем з дня нараджэння і 150-годдзем з дня блажэннага спачыну мітрапаліта Літоўскага і Віленскага Іосіфа (Сямашкі), які паспрыў развіццю айчыннай культуры і нацыянальнай самасвядомасці, а таксама фарміраванню беларускай дзяржаўнасці.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Гусачэнка ў Віцебскую гарадскую бібліятэку імя У. Караткевіча (а 16.30).

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

17 сакавіка — у літаратурную гасцёўню «Запрашае "Бязрозка"» пры СШ № 12 г. Гродна з удзелам Ліны Багданавай (а 13.30).

21 сакавіка — на ўрачыстае адкрыццё тэатра паэзіі «Вікторыя» з удзелам артыстаў і паэтаў Гродзеншчыны, прысвечанае Сусветнаму дню паэзіі, у Гродзенскі гарадскі цэнтр культуры (а 17.00).

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

17 сакавіка — на літаратурна-музычную кампазіцыю, прысвечаную 110-годдзю з дня нараджэння Сяргея Міхалкова, з удзелам Марыны Сліўко і Святані Шурбянкавай у СШ № 42 г. Магілёва (аб 11.00).

20 сакавіка — на гадзіну памяці «Вогненныя сёстры Хатыні», якая ладзіцца сумесна з аддзелам беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна на вул. Крыленкі, д. 8 (а 13.00).

21 сакавіка — на літаратурны вечар да Сусветнага дня паэзіі «Поэт не властен над собой...» па творчасці Сяргея Кісялёва ў інтэрнэт-кафе № 4 БДГСА (а 18.00).

21 сакавіка — на VIII Пысінскія чытанні, якія праводзяцца сумесна з Магілёўскай абласной бібліятэкай імя У. І. Леніна на вул. Крыленкі, д. 8 (а 10.00).

22 сакавіка — на літаратурную гадзіну па творчасці Ніны Кавалёвай «Яе прыняў свет паэзіі», прысвечаную Сусветнаму дню паэзіі, у Горацкі раённы гісторыка-этнаграфічны музей (а 12.00).

ТАТАЛЬНЫ ПОСПЕХ

праз *dream vision* ад Нікаса Сафронава

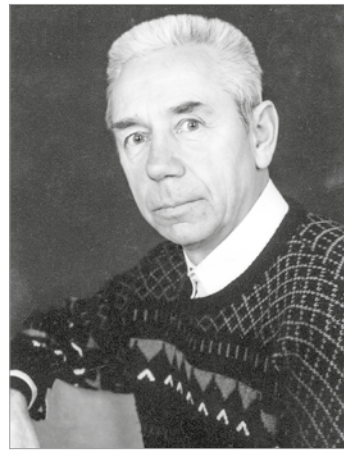
У Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага дэманструецца персанальная выстаўка заслужанага мастака Расійскай Федэрацыі Нікаса Сафронава «Вясна ўражанняў — Нікас. Жывапіс. Аптымізм», дзе аўтар прадстаўляе сто твораў, якія дагэтуль не экспанаваліся ў нашай краіне.

Звычайны цуд ад тэатра мюзікла

З гэтым жанрам айчынны глядач знаёмы ў першую чаргу праз працу Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра, на сцэне якога акрамя традыцыйнай аперэты з’яўляліся музычныя пастаноўкі — напрыклад, набывалі тэатральнае ўвасабленне цыклы, створаныя для кінафільмаў. Глядач упадабаў. Гэта стала падставай для роздуму пра асобны тэатральны праект. Нагода заняцца гэтай справай больш канкрэтна з’явілася ў сакавіку 2013 года, калі на сцэне Белдзяржфілармоніі адбыўся творчы вечар народнага артыста Расіі Генадзя Гладкова «Формула кахання», падрыхтаваны рэжысёрам Настассяй Грыненкай і харэографам і артыстам Дзмітрыем Якубовічам. Гэта фактычна стала пунктам адліку для тэатра «Тэрыторыя мюзікла».

Канцэртная праграма папулярнага кампазітара стала вынікам супрацоўніцтва з ім беларускіх пастаноўшчыкаў: у Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры былі ўжо створаныя мюзіклы «Прыгоды брэменскіх музыкаў» і «Звычайны цуд», таксама балет «12 крэслаў». Але аказалася: можна працаваць больш і шырэй, развіваючы менавіта лінію мюзікла. Кампазітар падтрымаў праект і нават пагадзіўся даць яму сваё імя, што сведчыць у тым ліку і пра тое, што ўзровень работ яго задаволіў. Прычым для аўтараў новага праекта заставалася права выбару, што ставіць, — і неабавязкова прывязвацца да твораў аднаго кампазітара.

Памяць

Пайшоў з жыцця выдатны пісьменнік Мікалай Шашкоў.

Мікалай Сцяпанавіч Шашкоў нарадзіўся 14 мая 1941 г. у в. Каменка Дзяржынскага раёна. У 1958 г. закончыў Станькаўскую сярэднюю школу і ў 1967 г. — Львоўскае вышэйшае ваенна-палітычнае вучылішча. Да 1987 г. служыў у УС СССР, пасля працаваў выкладчыкам у ВНУ г. Мінска. Дэбютаваў у 1970 г. Друкаваўся ў калектывных

Зборніках і часопісах, быў сябрам літаб’яднання «Доблесць» пры Доме афіцэраў г. Мінска. Аўтар паэтычнага зборніка «Усямоцная зямля», у якім адзін з асноўных цыклаў прысвечаны роднай малой зямлі.

Кіраўнікі тэатра Настасся Грыненка і Дзмітрый Якубовіч — выпускнікі першага ў краіне курса артыстаў і рэжысёраў музычнага тэатра ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў (майстар — Б. П. Утораў). Яны сабралі вакол сябе каманду маладых актыўных артыстаў, якія працуюць ці супрацоўнічаюць з тэатрам. Пяць гадоў жыцця — і справа сапраўды пашырылася ў межах Беларусі: паспрыялі гастролі ва ўсіх абласных і большасці раённых гарадоў Беларусі. Нават у суседніх краінах. Гэты тэатр насамрэч — адметная з’ява і таму, што існуе без уласнага будынка, бюджэтнага фінансавання і спонсарскай падтрымкі. І пры гэтым мае вялікія планы: рыхтуецца пастаноўка ліцэнзійнага праекта — мюзікла «Недалёка ад нормы». А летам абяцаюць крыху настальгіі: «Звычайны цуд», першая версія якога ў Беларусі была створана Настай Грыненкай пры актыўным удзеле Генадзя Гладкова якраз пяць гадоў таму. І так, тэатр зацікаўлены ў пошуку перспектывных беларускіх аўтараў.

Марыя АСПЕНКА

зборніках і часопісах, быў сябрам літаб’яднання «Доблесць» пры Доме афіцэраў г. Мінска. Аўтар паэтычнага зборніка «Усямоцная зямля», у якім адзін з асноўных цыклаў прысвечаны роднай малой зямлі.

• Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ глыбока смуткуюць з прычыны смерці пісьменніка Мікалая Сцяпанавіча ШАШКОВА і выказваюць шчырыя спачуванні яго родным і блізкім.

• Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ выказвае шчырыя спачуванні члену Саюза пісьменнікаў Беларусі Руслану Канстанцінавічу Казлоўскаму з прычыны напаткаўшага яго гора — смерці БАЦЬКІ.

• Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ глыбока смуткуе з прычыны смерці члена Саюза пісьменнікаў Беларусі паэтэсы Раісы Данілаўны БАЙКОВАЙ і выказвае шчырыя спачуванні родным і блізкім памерлай.

18 сакавіка 75 гадоў святкуе Тамара Нікалаева-Апіёк, беларуская актрыса, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь.

18 сакавіка 60-годдзе

адзначыць Васіль Дубовік, беларускі скульптар.

21 сакавіка — 70 гадоў з дня нараджэння Леаніда Якубовіча (1948 — 1970), паэта.

22 сакавіка 75 гадоў споўніцца Аляксандру Крохалеву, беларускаму скульптару.

16 сакавіка — 120 гадоў з дня нараджэння Марка Шнейдэрмана (1898 — 1981), дырыжора, кампазітара, педагога, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

17 сакавіка — 120 гадоў з дня нараджэння Ізі Харыка (1898 — 1937), паэта. Пісаў на яўрэйскай (ідыш), беларускай і рускай мовах.

17 сакавіка — 90 гадоў з дня нараджэння Ігара Кісялёва (1928 — 1994), мовазнаўцы.

17 сакавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Леаніда Смялкоўскага (1933 —

1995), дамрыста, дырыжора, кампазітара, заслужанага артыста БССР.

17 сакавіка 60 гадоў спаўняецца Івану Андрасюку, мастаку-плакатысту, графіку.

18 сакавіка — 115 гадоў з дня нараджэння Веры Мальковай (1903 — 1964), спявачкі, народнай артысткі БССР.

18 сакавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Паўлюка Пранузы (1918 — 2007), паэта, перакладчыка.

18 сакавіка 85 гадоў спаўняецца Але-не Яновіч, беларускаму мовазнаўцу.

Люстэрка тыдня:

світ

Студыя «Саюзмультфільм» абвясціла, што ўсе новыя серыі мультфільма «Прастаквашына» будуць прысвечаныя памяці Алега Табакова, які агучыў ката Матроскіна ў савецкім мультыку. У гэтым праекце голасам ката стане акцёр Міхаіл Яфрэмаў, іншыя галоўныя ролі дасталіся Гарыку Сукачову, Івану Ахлабисціну і Юліі Мяншовай. Першая серыя сучаснага «Прастаквашына» даўжынёй у 6 хвілін выйдзе 1 красавіка 2018 года. У новай версіі мультсерыяла запланавана 30 эпізодаў, дзе любімыя героі некалькіх пакаленняў дзяцей сустрэнуцца са звыклымі для сучасных школьнікаў з’явамі — сацыяльнымі сеткамі, пасылкамі з інтэрнэт-сайтаў ды іншым.

Абвясцілі лаўрэатаў штогадовай кінапрэміі «Оскар». Лепшым фільмам года назвалі карціну рэжысёра Гільерма дэль Тора «Форма вады» — меладрому пра каханне ў сакрэтнай ваеннай лабараторыі нямой прыбіральшчыцы і дзіўнага чалавека-амфібіі. Статуетка за лепшую рэжысёрскую работу таксама адышла да Гілерма дэль Тора. Лепшымі выканальнікамі мужчынскай і жаночай ролі сталі Гэры Олдман за ролю Уінстана Чэрчыля ў фільме «Цёмныя часы» і Фрэнсіс МакДорманд — за гераіню з кінастужкі «Тры білборды на мяжы Эбінга, Місуры» (дарэчы, цяперашняя ўзнагарода ў кар’еры актрысы ўжо шостая па ліку). Кінастужка пра жыццё транссексуала «Фантастычная жанчына» рэжысёра Себаст’яна Леэлеа назвалі лепшым фільмам на замежнай мове. «Оскар» за лепшы анімацыйны фільм прысудзілі мультыку «Таямніца Како».

Пасля сусветага прызнання стужак «Левіяфан» і «Нелюбоў» (так, апошні фільм расійскага рэжысёра «Нелюбоў» сёлета атрымаў узнагароду прэстыжнай французскай кінапрэміі «Сезар» у катэгорыі «Лепшы фільм на замежнай мове», а таксама быў намінаваны на «Оскар») Андрэем Звягінцавым зацікавіліся буйныя замежныя кінастуды. Зараз кінарэжысёр рыхтуе серыял для студыі Paramount. Андрэй Звягінцаў настаяў на тым, каб здымкі, якія распачнуцца ўжо ў бягучым годзе, ішлі на рускай мове. Дзеянне серыяла будзе адбывацца ў Маскве як працяг сюжэтнай лініі аднаго з папярэдніх фільмаў рэжысёра. У першым сезоне запланавана 10 эпізодаў у жанры псіхалагічнага трылера, але не ўсе з іх выйдучь пад кіраўніцтвам Звягінцава: імя другога рэжысёра праекта трымаюць у сакрэце.

Напярэдадні свята 8 Сакавіка амерыканская карпарацыя *Mattel*, якая вырабляе папулярных ва ўсім свеце лялек Барбі, прадставіла новую серыю цацак пад назвай «Жанчыны, якія на-тхняюць». Сацыялагічныя апытанні ў ЗША паказалі, што цяпер бацькі дзяўчат непакояцца з-за адсутнасці ў іх дачок вартых гераінь для прыкладаў, і *Mattel* паспрабавала вырашыць гэтую праблему. У серыі лялек з’явіліся мексіканская мастачка Фрыда Кало, амерыканская жанчына-пілот Амеція Эрхарт і даследчыца Кэтрын Джонсан, якая зрабіла вялікі ўнёсак у развіццё тэхнікі для засваення космасу. Акрамя самой Барбі, вонкава падобнай да сваёй гераіні, у камплекце ідуць адмысловыя матэрыялы, якія распаўсюдзяць дзецям пра дасягненні гэтых выбітных жанчын.

Агляд цікавінак ад Дар’і ЧАРНЯЎСКАЙ

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі» аб’яўляе конкурс на замяшчэнне пасада (да 5 гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу з далейшым заключэннем кантракта ў выпадку выбарання на тэрмін, вызначаны Наймаўнікам:

кафедра медных духавых і ударных інструментаў	— загадчык кафедры (1,0 шт. адз.)
---	--------------------------------------

Фота Кастуса Дробава.

Ля стэнда Сербіі.

Нашы, натхнёныя ўчынкам Францыска Скарыны, адлюстроўвалі яго справу і яе працяг усебакова. Ці то фаліянтамі гістарычнага характару (факсімільным выданнем спадчыны першадрукара, важкім праектам Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі), ці то зваротам да сучаснікаў з мэтай адкрыць мясціны, звязаныя з ім у Еўропе, як зрабіла Інэса Плескачэўская ў выданні «Гістарычныя шпацыры з Францыскам Скарынам» (Выдавецкі дом «Звязда»). Але і госці ехалі ў Мінск з адмысловымі выданнямі: прыемна было пабачыць на стэндах расійскіх выдавецтваў кнігі Уладзіміра Караткевіча ці Васіля Быкава, ды нобелаўскай лаўрэаткі Святланы Алесіевіч. Але не толькі класікай жывіцца беларуская літаратура — сучаснасць мае свае імёны. На якія прыходзіць чытач. Плённа ішоў гандаль на стэндзе «Мастацкай літаратуры»: і інтэрактывам прыцягнулі, і спевамі, напрыклад, Анатоля Кашапарова, і, вядома, багатым выбарам кніг. Актыўнае жыццё ўвесь час ішло каля стэнда Саюза пісьменнікаў Беларусі: магчымасць асабіста пазнаёміцца з аўтарамі, атрымаць аўтографы (да некаторых твораў нават стаяла чарга)... Наогул прыемна, што па аўтографы сучасных айчынных літаратараў людзі прыходзілі спецыяльна — на гэта зрабілі ўхіль некалькі айчынных выдавецтваў. Ды і вельмі парадавала сёлета жаданне арганізатараў заняць на выстаўцы малых:

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

НА ПЕРСПЕКТИВУ

Выстаўка прайшла — кнігі засталіся

прыцягвалі своеасаблівыя «дзіцячыя пакоі», дзе было месца і кнігам, і інтэрактыўным гульням з прыемным баўленнем часу — гадуем будучых чытачоў!

Таму што кнігі можна набываць і чытаць не толькі падчас буйнога міжнароднага кірмашу. У Беларусі наладжана сістэма кнігагандлю, дзе ёсць свае флагманы і папулярныя тэмы айчыннай літаратуры. Упершыню вызначалі лепшыя кнігарні: Саюз выдаўцоў і распаўсюджвальнікаў друку пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Беларусі правёў рэспубліканскі конкурс сярод прадпрыемстваў кніжнага гандлю. Лепшай сярод кніжных крам краіны стала Цэнтральная кнігарня (г. Мінск), а сярод сталічных крам адзначана «Акадэмія» (якая, між іншым, актыўна прадае беларускую сучасную літаратуру і паказвае, што гэта перспектывы кірунак). На перспектыву працуе і сталічная крама «Букашкін дом», лепшая па рэалізацыі выданняў для дзяцей.

Жаданне Беларусі крочыць у будучыню з кнігамі адзначалі госці выстаўкі. Цікавыя сустрэчы падарыла беларускім чытачам Сербія — ганаровы госць. Столькі нават на выставачным стэндзе, колькі праз вялікую колькасць імпрэз, чытанняў, нават філасофскіх разваг, чым асабліва запомніўся Горан Петравіч, адзін з самых папулярных у свеце сучасных пісьменнікаў Сербіі. І магчымасць слухаць слова твораў — гэта таксама адметнасць мінскіх кніжных кірмашоў, падчас якіх адбываецца міжнародны сімпозіум «Пісьменнік і час». Адным з яго гасцей гэтым разам стаў ураджэнец Беларусі, а цяпер расійскі пісьменнік Валерый Казакоў, які падзяліўся сваімі ўражаннямі:

— Выстаўка сёлета незвычайная. І па колькасці гасцей, і па фармаце прадстаўленага: больш паветра, больш кніг. Упершыню за доўгія гады беларускі стэнд аформлены так, каб больш выйгрышна паказаць гаспадароў. А Беларусь — вялікі кнігавыдавец. Тут друкуецца большая палова кніг, якія выходзяць на прасторах былога Саюза — у Расіі і краінах СНД. Сімпозіум пісьменнікаў таксама змяніў фармат. З Расіі прыехалі, я б сказаў, пісьменнікі новай хвалі, якія прадстаўляюць іншую літаратуру і па-свойму глядзяць на свет. Зусім нечакана ў Расіі адбылася падзея, звязаная з беларускай літаратурай, — асаблівы выпуск «Раман-газеты». Прычым акцэнт зроблены не на класіку, а на сучасных пісьменнікаў, якія далі магчымасць зразумець расійскаму чытачу (а «Раман-газета» калі не чытаецца ў паперы, то ў электронным варыянце), што ёсць унікальная, сусветнага ўзроўню літаратура. Упершыню, магчыма, пасля пісьменнікаў-франтавікоў такі прарыў беларускіх аўтараў. Паглядзіце, якая проза ў Алега Ждана! А ў Алены Бравы — яе ўжо выдала палова свету, а мы толькі пачынаем адкрываць. А для мяне адкрыццём стаў Алесь Бадак, якога я ведаю як паэта, але раптам ашаламляльны па мастацкасці яго празаічныя творы. А Людміла Рублеўская?! Яна даўно пачала пісаць пра малую радзіму, год якой у Беларусі абвясцілі сёлета. Ды і жывём так: карані нашы тут. І слова пісьменніка — якраз пра тое, што калі мы пачнём з малой радзімы, то захаваем вялікую, а калі захаваем вялікую — а для мяне гэта Беларусь, — то захаваем увесь свет. Я перакананы, што Беларусь — апошняя незамутнёная крыніца Бога. Таму што такіх людзей, як у Беларусі, больш няма нідзе. І пра гэта слова пісьменніка. На жаль, пісьменнік сёння — гэта, па сутнасці, памочнік выдаўца. Але мы павінны яго пачуць. Дзякуй богу, што такое жаданне ёсць у вас у Беларусі. У нас у Беларусі.

Ларыса ЦІМОШЫК

З любоўю да «Мастацтва кнігі»

— Шмат знакавых і якасных кніг з году ў год выдаюцца ў нашай краіне, — падкрэсліў на дыялогіі Аляксандр Карлюкевіч. — Што важна, сёлета ў большасці сваёй яны звязаныя з 500-годдзем беларускага кнігадрукавання. Мне вельмі прыемна, што традыцыі беларускай кніжнай графікі, ранейшых дзесяцігоддзяў набываюць новую і шырокую прастору, не губляецца памяць пра дарагіх для краіны людзей. Віншую ўсіх пераможцаў конкурсу «Мастацтва кнігі» і жадаю не спыняцца, развівацца, каб не толькі сучаснае, але і будучае пакаленне разумела сэнс папяровай кнігі, адчувала любоў да яе.

Гран-пры атрымала «Сусветная спадчына Францыска Скарыны», якая пабачыла свет у выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі». На галоўнай сцэне выставачнай пляцоўкі памятнае ўзнагароды былі ўручаны дырэктару выдавецтва Уладзіміру Андрэевічу, мастаку-дызайнеру Алене Сітайле і Ігару Маланьку, дырэктару паліграфкамбіната імя Якуба Коласа, калектыў якога таксама працаваў над выданнем.

— Атрымаўшы па выніках года Гран-пры за кнігу пра Францыска Скарыну, мы разумеем адказнасць і абавязак — годна працягваць традыцыі першадрукара, — адзначае Уладзімір Андрэевіч.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Гран-пры — за выданне «Сусветная спадчына Францыска Скарыны».

— Мы павінны не згубіць тонкую нотку душэўнасці, якая жыве ў кнігах. Сёння часта кажуць, што кніга сыходзіць. Але ж як можна адмовіцца ад такіх прыгожых якасных кніг? Кожная кніга дышае, яна жывае, пераімае энергетыку людзей, якія доўгімі часамі працуюць над ёй. Мы, супрацоўнікі выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», так укладваем у працу душу, што спадзяёмся: чытач гэта сапраўды адчуе.

Пераможцы тэматычных намінацый таксама з хваляваннем атрымлівалі памятнае прызы. Узнагароду ў намінацыі «ЛІТ-фармат» атрымала кніга «Хрыстос прыязмліўся ў Гародні» У. Караткевіча выдавецтва «Беларусь», у намінацыі «У люстэрку часу» — «Банкаўская справа

Беларусі» (ТДА «Бяловагрупп»). Дыплом у намінацыі «АРТ-кніга» атрымала выданне «Рыгор Сітніца. Простыя рэчы» Выдавецкага дома «Звязда».

— Прыемна разумець, што працаваў не проста так. Калі ўкладваеш душу, калі жывеш гэтай кнігай, то важна, каб цябе адчулі, — кажа Рыгор Сітніца. — Бывае, простыя рэчы могуць быць самымі складанымі ў жыцці. Я пастараўся найбольш зразумела расказаць пра тое, што важнае для кожнага з нас.

Серыя «Энцыклапедыя народнага майстра» «Беларускай энцыклапедыі імя Петруся Броўкі» стала пераможцай у намінацыі «Эўрыка». У намінацыі «За ўклад у захаванне духоўнай спадчыны» адзначана праца выдавецтва «Чатыры

чвэрці» «Сімфонія стагоддзяў» (на рускай і англійскай мовах) серыі «Культурная спадчына Беларусі». Перамога ў намінацыі «Залатыя скрыжалі» прысуджана кнізе «Беларускае горадабудаўнічае мастацтва: сярэднявечная спадчына. Рэнесанс, барока, класіцызм у сістэме еўрапейскага дойлідства» выдавецкага дома «Беларуская навука».

Кніга «Нарысы гісторыі культуры Беларусі», што пабачыла свет у выдавецкім доме «Беларуская навука», атрымала ўзнагароду ў намінацыі «Духоўнасць». Выдавецтва «Беларускі Дом друку» сумесна з выдавецтвам «Кніжны дом» выдалі кнігу «Прадаўжальнікі справы Скарыны: 100 гадоў "Беларускаму Дому друку"», якая перамагла ў намінацыі «Паслядоўнікі Скарыны».

У намінацыі «Майстэрства» адзначаны Міхал Басальга («Лепшы ілюстратар») за кнігу «Хрыстос прыязмліўся ў Гародні». Аўтары альбома «Нясвіж. Палацава-паркавы ансамбль. Збор зброі і даспехаў» Алэг Лукашэвіч і Аляксандр Аляксееў таксама адзначаны статуэткай («Лепшы фотамастак»). А пераможца намінацыі «Лепшы дызайнер кнігі» Уладзімір Шолк атрымаў узнагароду за шэраг кніг, у ліку якіх і «Кніжная спадчына Беларусі» Выдавецкага дома «Звязда».

Вікторыя АСКЕРА

ПЕРША-ЦВЕТ!

ЛІТАРАТУРНЫ КОНКУРС

Маладыя і знаёмыя

Конкурс для маладых літаратараў Ку 2018 годзе працягваецца, і нам прыемна паведаміць, што газета «ЛіМ» застаецца адной з пляцовак, праз якую маладыя аўтары знаходзяць сваю аўдыторыю. Напрыклад, сярод пераможцаў конкурсу «Першацвет» па выніках 2017 года ёсць імёны, знаёмыя чытачам нашай газеты. І цяпер іх творы змешчаны ў выніковым зборніку, выдадзеным «Мастацкай літаратурай»: усё ж маладая літаратура — справа дзяржаўная.

Летась у конкурсе, які праходзіць у адкрытым фармаце, узялі ўдзел 200 аўтараў з Беларусі, Расіі, Украіны ва ўзросце ад 18 да 30 гадоў. Згодна з умовамі, журы адзначае 10 паэтаў і 10 празаікаў — яны і становяцца пераможцамі з правам публікацыі ў калектыўным зборніку. Такім чынам, лепшымі маладымі аўтарамі 2017 года, што бралі ўдзел у другім конкурсе «Першацвет», сталі: Аляксей Арцём'еў, Арына Гардзей, Кацярына Захарэвіч, Еўфрасіння Капусціна, Андрэй Кімбар, Мікіта Крыцук, Таццяна Купрыянец, Святлана Курганова, Ніна Лістота, Дар'я Леднева, Кацярына Массэ, Арамаіс Міракан, Ігар Палынскі, Алёна Папко, Кацярына Роўда, Марыя Свіст, Дар'я Трайдэн, Станіслава Умец, Вольга Чайкоўская, Ксенія Шаржановіч. Як адзначыла першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмак, вельмі важна, што маладыя дэманструюць свой светапогляд, сваю актыўную пазіцыю.

Міжнародны конкурс маладых літаратараў «Першацвет» заснаваны Міністэрствам інфармацыі, Выдавецкім домам «Звязда», выдавецтвам «Мастацкая літаратура» пры падтрымцы Саюза пісьменнікаў Беларусі. Сур'ёзны падыход і магчымасці для творчай моладзі — вось што такое «Першацвет». Працяг будзе!

Фота БелТА.

Паэзія, якая ратуе ад кулі і лагераў

Для многіх імя Паўлюка Пранузы малавядомае. Паэт-франтавік, ён усё жыццё настаўнічаў у Нясвіжы і пісаў вершы пра Сталіна, Леніна, партызан, мудрых старшынь калгасаў.

Стагадовы юбілей — ці дастатковая прычына, каб згадаць пра паэта?

Свой першы зборнік «Разгневаная зямля» Прануза выдаў адразу ж пасля вайны ў 1946 годзе. Наступны —

якія клічуць гітлераўцаў на судны дзень, з'яўляецца вядомы «тапелец», які ізноў пачынае плаваць у Вісле. Але ў гэтых вобразах няма вусцішнай надрыўнасці. Ад яе засцерагае ўплыў па-народнаму карнавальнага Петруся Броўкі, чый дзівосны ў сваёй падкрэсленай несавецкасці зборнік «Шляхамі баравымі» (1940) быў настольнай кнігай для героя нашага артыкула.

Прануза, магчыма, і наіўна, але разам з тым з вялікай творчай перакананасцю верыць, што ў савецкім «ночным царстве», дзе яму выпала нарадзіцца і жыць, можна ратавацца толькі паэзіяй.

На вайну як абярэг паэт «...Збор-

паводле Пранузы, рэч дастаткова выпадковая. Не захацела б жанчына зрабіць партрэт, не было б і Сталіна.

Як ні дзіўна, але з пачаткам адлігі творчасць паэта паціху губляе сваю адметнасць. Ён крытыкуе гультаяў, якія сядзяць на карку ў бацькоў, піша дыдактычныя рыфмоўкі пра слабахарактарных юнакоў, якія ўцяклі з БАМа, выпускае маралізатарскія кнігі для дзяцей. Часам у яго трапляюцца мілыя пастаральныя вершы пра вясковых дзяўчат, што хочуць вечар правесці з гарманістам («Мне сумна, маці...», «Вечара чакала...»), але тут больш ад Петруся Броўкі, які быў сапраўдным караём у апісанні эратычных настрояў юных сялянак. Калі-нікалі некаторыя радкі («Ты вусны не фарбуй і бровы, / Не падрабляй ты прыгажосць») нечакана перагукуюцца з вершамі Тодара Кляшторнага («Не люблю расфарбаваных вуснаў, / Не люблю, — / бы чужога гасця») і згаданага ўжо Уладзіміра Дубоўкі («Нафарбавала навошта вусны / і начапала з пудры маску?...»). Піша Прануза і філасофска-мінорную любоўную лірыку: «Кляновыя лістоў далоні / Ляглі на твае сляды...» (заўважаецца пераклічку з класічнымі Дубоўкавымі радкамі «Пальцы жоўтых кляновых лістоў...?»). Безумоўна, трапляюцца і творча-адметныя вершы, у якіх угадваецца ранейшы Прануза:

*Забывалася лета на яблык, і ён
Вісіць на бязлістай галінцы.
Нібы на агеньчык, ляцяць на яго
З лясой пацішэлых сініцы.
Ружовы і светлы. Пякучы мароз
Крануў яго поўныя ічокі.
І нават сініцы шкадуюць яго,
Напэўна, што ён адзінокі.*

Вядома, птушкі захавалі яблык не з-за яго самоты, а таму што перад імі — сапраўдны твор мастацтва. Яблык «выратаваўся», бо здзівіў іх сваім ПАЭТЫЧНЫМ характам.

Новая хваля натхнення прыходзіць падчас перабудовы.

У творчасці з'яўляецца іронія: «Барадунін майструе вершы, / Успацеў і крыху прамок. / — На радзіме і дождж сушэйшы, — / Падказаў яму Быкаў радок» («Радок Быкава»).

Паэт вяртаецца да любімай, з часоў маладосці, казачнай вобразнасці з ажыўленнем дрэў і сіл прыроды: «Калі віхуры злосна выюць / І гостры, як піла, скразняк, / Дубы, як рыцары лясныя, / Аберагаюць безразняк» («Лясныя рыцары»).

Цяпер без усялякіх тонкіх метафар піша: «Мы ваявалі, будавалі, / Былі застылыя гады, / А ў нашых душах болей Сталін / Страшней чарнобыльскай бяды...» («Ля клуба — дыспут, асамблея...»).

Пра сябе ў гэты час паэт склаў такія выразна-лаканічныя радкі:

*Я рос пад вострымі вятрамі
Як ні крамсала,
Як ні гнула
Мяне жыццё за столькі год,
Не скінула, не бартанула
Наводзіць з кузава свайго.*

Паэт верыў. З такой жа шчырасцю і адкрытасцю, як дзеці вераць у існаванне Дзеда Мароза, Прануза быў упэўнены: чароўная сіла паэзіі яго ўратае, яе дзівосная казачная энергетыка абароніць і ад нацысцкай кулі, і ад сібірскага лагераў, і нават ад творчага забыцця.

Чалавек з такой моцнай верай (а не ў кожнага нашага класіка мы яе можам знайсці) варты, каб пра яго помнілі.

І не толькі на стагадовы юбілей.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

Землякі

Навум ГАЛЬПІРОВІЧ

ПОЛАЦК ПРАФЕСАРА РАШЭТНІКАВА

На цэнтральнай плошчы майго старажытнага Полацка прыцягвае ўвагу жыхароў і гасцей горада тэуевая алея. Дрэвам жыцця называюць спецыялісты і аматары гэтую пухнату прыгожую расліну. Туя прыехала з паўднёва-ўсходняй часткі Канады і паўночнай часткі ЗША некалькі стагоддзяў таму і прыжылася да нашага клімату. У Полацк дрэва жыцця трапіла дзякуючы супрацоўнікам Цэнтральнага батанічнага саду нашай сталіцы і яго тагачаснага дырэктара акадэміка Рашэтнікава.

З Уладзімірам Мікалаевічам мы пазнаёміліся дзякуючы Полацкаму зямляцтву, неаднойчы разам бывалі на радзіме, не раз абмяркоўвалі навіны з нашых родных краёў.

Увогуле, Уладзімір Рашэтнікаў — асоба легендарная. Як трапна заўважылі мае калегі-журналісты, Уладзімір Мікалаевіч першым навучыў беларусаў вырошчваць журавіны памерам з перапёлчына яйка на хатнім гародзе. Першым у краіне пачаў даследаванні бялкоў раслін. Даў поўную і ўсебаковую біяхімічную характарыстыку гатункам бульбы. Зараз ён працуе загадчыкам аддзела біяхіміі і біятэхналогіі раслін Цэнтральнага батанічнага саду НАН Беларусі. Рашэтнікаў — аўтар больш як чатырыста навуковых прац, прафесар, заслужаны дзеяч навукі Рэспублікі Беларусь.

У нашай сям'і слова «прафесар» мела магічнае значэнне. Праз стаўленне свайго бацькі я доўгі час уяўляў постаць прафесара, тым больш акадэміка, як нейкую забранзавелую фігуру, якая толькі што сышла з п'едэстала помніка. Рашэтнікаў жа ніколі не адпавядаў такому майму дзіцячаму ўяўленню. Усмешлівы, па-маладому падцягнуты, ён адразу скараў суразмоўцу абаяльнасцю і добразычлівасцю.

Нядаўна ён адзначыў сваё пяцьдзясяцігоддзе. І вось, рыхтуючыся да сустрэчы са знакамітым земляком у студыі нашага радыё, нечакана ў яго біяграфіі я не знайшоў згадвання пра наш Полацк. Уладзімір Мікалаевіч сказаў, што ў Полацку ён, па сутнасці, жыў толькі пару гадоў у дзіцячым узросце, але заўсёды лічыў і лічыць старажытны горад сваёй малой радзімай.

З дзяцінства ён захапляўся полацкай гісторыяй, і гэтая маладая захопленасць горадам рабіла яго жыццё больш цікавым і насычаным. Таму ніколі не адмаўляўся ад звання «полацкага мальца».

Што ж, праўду скажа паэт: «ёсць полацкі менталітэт». Любоўю і ўвагай да, кажучы словамі Скарыны, месца, адкуль пайшоў у свет, прасякнута жыццё маіх добрых знаёмых маскоўскіх прафесараў — медыкаў Кірыла Прашчаева і Андрэя Ільніцкага. Іх можна часта сустрэць на полацкіх вуліцах, на выстаўках і канцэртных залах горада. Андрэю Ільніцкаму любоў і пашану да роднага горада прывіў бацька, які доўгі час ўзначальваў Полацкі гісторыка-культурны запаведнік, быў сапраўдным апантаным патрыётам родных мясцін. Прыцягвае малая радзіма і дацэнта БНТУ, былога дырэктара аднаго з полацкіх прадпрыемстваў Уладзіміра Цялежнікава. Падчас свайго працы ў горадзе ён быў адным з ініцыятараў стварэння мастацкай галерэі «Рыса», прымаў удзел у выданні кнігі пра полацкую даўніну. А сёння разам з іншымі энтузіястамі працуе над праектам рэгенерацыі старажытных куткоў горада.

І я ведаю дакладна, што яшчэ не раз на полацкіх вулках можна будзе сустрэць прафесараў Рашэтнікава, Прашчаева і Ільніцкага, іх земляка і калегу Цялежнікава, бо прыцягненне роднай зямлі для іх самае магутнае і трывалае.

Паўлюк Прануза, 1970-я гг.

«Добрай раніцы» — выйшаў праз пяць гадоў. Гэты час, як памятаем, быў для нашых літаратараў творча-неспрыяльны. Новая хваля рэпрэсій не вельмі натхняла ні Якуба Коласа, ні Максіма Танка.

А вось Паўлюк Прануза... Калі чытаеш яго першыя кнігі, то ўзнікае ўражанне, што жыве ён не ў сталінскую эпоху, а з паэтамі-«ўзвышаўцамі» дзіндзівірыць, натхнення набіраецца. А затым — бах! Складае незвычайны, фантазіяны верш пра тое, як нямецкі «Тыгр» душыць Белавежскую пушчу (які кінематаграфічна-востры вобраз!), каб затым быць знішчаным нашай артылерыяй. Пасля гэтай па-казачнаму слаўнай перамогі:

*Зялёнымі далонямі дубняк
Заапладываў, а рэха не змаўкала.
Лось выкачыў з абпаленых кустоў,
Спіну падставіў сонечным
праменням.
Не бачыў лес яшчэ такіх звяроў,
І лось глядзеў на «Тыгра»
са здзіўленнем»
(«У Белавежскай пушчы»).*

Імпэтны Прануза, як можа, стараецца вызваліцца ад непазбежных абдымкаў тагачаснай крыклівай плакатнасці. Яго ратуе экспрэсіяністычная вобразнасць трагічнага Янкі Купалы. Калі чытаеш першы зборнік Паўлюка, то перад табой паўстаюць гэтак любімыя Купалам сцэны апакаліпсіса з «нябожчыкамі жывымі»,

нік вершаў гарацых Купалы / з сабой у дарогу панёс». Цяжка паранены, просіць: «Слязой не спачувайце вы, / Уважлівей чытайце вершы, / І я паўстану, як жывы». («Калі мяне падкосіць кулі...»). Савецкі танкіст, як сапраўдны галівудскі герой, у адзіночку разбамбіў палову Берліна «...і ад яго удараў / Аж трэслася варожае зямля...». А прычына яго казачнай пераможнасці простая. Імя танка — «Владзімір Маякоўскі». Менавіта футурыстычна-бунтоўная энергетыка расійскага паэта, паводле Паўлюка Пранузы, дала чароўную сілу байцу. Удзячны танкіст: «Дастаў /.../ вершаў том з планшэта, / На вежу ўзлез, чытаў натхнёна іх».

Прануза праводзіць тут дастаткова смелую для таго часу думку: на сапраўдныя падзвігі не здольныя натхніць ні Сталін, ні Жукаў, толькі паэт.

Нават калі перад намі верш, у якім згадваецца Іосіф Вісарыёнавіч, то галоўная тэма — не апалагетыка, кажучы словамі Дубоўкі, «ката нашых дзён», а працэс творчасці, тое з якім натхненнем калгасніца «...Любімы партрэт вышывала / На белым, як снег, палатне. / Вясёлкаю фарбы заззялі, / Да ніткі нітка лягла. / Глядзіць, усміхаецца Сталін, / А ў позірку колькі святла!» («Партрэт»).

Ізноў жа, верш не такі адназначны, як можа падацца. Сталін, паводле паэта, гэтак мультыплікацыйна заззяў толькі таму, што яго такім стварыла мастачка. Веліч тырана,

ДВУБОЙ ЛІРЫЧНАГА ГЕРОЯ І РЭЧАІСНАСЦІ

Часам чалавек пакутуе ад адзіноты, шукае шляхі, што выведуць яго ў стракаты свет людскіх стасункаў, вялікіх спраў і дробных здзяйсненняў. Часам — наадварот: замыкаецца ў вузкім пакойчыку ўнутранага свету, дзе ўсё неабходнае заўсёды пад рукой, а большага і не трэба. І калі чалавек выходзіць «на шырокі прастор», і калі хаваецца пад коўдрай уласных ілюзій і фобій, ён аднолькава мала можа ведаць пра наваколле, бо сучаснасць не ў вонкавых аздобах, а найперш у ладзе мыслення. І гэта як мага лепей ілюструецца мастацкай прозай, змешчанай у лютаўскіх часопісах.

ПАРОЛЬ ВЕЧНАСЦІ

Анато́ль Раза́но-віч знаёміць нас з апавяданнем «Помста» з цыкла «Ліхія 90-я». Няспраўджаныя мары, зламаныя лёсы, п'яныя пасядзелкі былых аднакласнікаў, скрадзеныя грошы, махлярства і гвалт... І тая самая помста — жорсткая і самазнішчальная ў прамым сэнсе слова. Такая класічная карцінка, паводле якой і ўяўляюць «ліхія» 1990-я нават тыя, хто ў той час яшчэ і не нарадзіўся. Дзеля чаго задумаў пісьменнік гэты напамін-вяртанне? Даўно вядома: пра якія б далёкія часы і краіны ні пісаў творца, галоўнай тэмай усё адно застаецца сучаснасць. А што стала мосцікам у дзень сённяшні — кантраст альбо паралель — застаецца вырашаць чатычу.

А вось Таіса Супрановіч у апавяданнях пад агульнай назвай «Наўкола людзі» пераходзіць паміж успамінамі галоўнай гераіні і днём сённяшнім, бадай што, не пакідае. Гераіня гартае старонкі свайго жыцця, галоўнае ў якім — дзеці, і не выводзіць сюжэт ні ў якія шырокія далі. Чарнобыль, Афган, незваротнае змены ў беларускай вёсцы — прабрамаемса па гэтых этапных момантах мімаходжы, так бы мовіць, у пераказе. Вядома, гэтае не такое ўжо і далёкае мінулае для многіх сапраўды ёсць часткай біяграфіі. Толькі людскія партрэты, застыглыя ў часе, няварта ўвесь час выносіць у галоўную залу мастацкай літаратуры, калі яны ўжо толькі маўчаць альбо паўтараюць сказанае.

Як слухна зазначае Віктар Гардзей у вершаванай падборцы, што адкрывае лютаўскі нумар «Полымя», «сягоння іншы час і другая імша». Сапраўды, пісьменніку, што жыве ў сучаснасці, добра было б усё-ткі разумець, пра што тая імша і хто прыходзіць яе слухаць. Мо тады ўдалося б убачыць рэальны, а не ўяўны твар свайго чытача.

Віктар Гардзей крочыць сцэжкамi ўспамінаў, вядзе за сабой удумлівага чытача ў гушчары моўнага багацця: у радках паэта адчуваеш сапраўдны смак мовы, дзе розныя сэнсавыя адценні не супярэчаць адно аднаму і арганічна спалучаюцца і ў глыбіні, і ў лёгкай іроніі.

Пасля псіхалагічна цяжкага апавядання А. Разановіча нізкі вершаў Віктара Яраца і Марыі Кобец — нібы адхланне. Спавядальна-насталёгічныя інтанацыі В. Яраца, прыцярушаныя снежнымі завеямі (бо снег «ідзе» амаль у кожным вершы), перадаюць боль ад усведамлення незваротнасці мінулага. Так, усе нашыя словы, выказаныя і непрамоўленыя, нязменна застаюцца ў мінулым, знікаюць у бездані часу. Ды ўсё ж застаецца надзея, што хаця б прызнанні — «вечнасці людской паролі».

Марыя Кобец прапаноўвае паэтычную нізку з выразнымі рэлігійнымі матывамі. У цэнтры асэнсавання — тэма, якая ўсё часцей становіцца асноўнай у сучасным мастацтве розных жанраў: страга каштоўнасных арыенціраў чалавекам. Лірычная гераіня адчайна канстатуе:

Прывычваюся да крывадушнага атачэння,
Ды ледзь-ледзь вытрымліваю відавочнае —
Я — ў ліку астатніх сотняў тысяч.

Аднак агульныя інтанацыі не скрушныя, выйсце, ратаванне і прасвятленне магчымыя шляхам спасціжэння біблейскіх ісцін.

КАЛЕКЦЫЯ СНЯЖЫНАК

Часопіс пакуль яшчэ аб'ядноўвае аўтараў, народжаных прынцыпова рознымі эпохамі. 10 гадоў — розніца даўжынёй у пакаленне, але рэчаіснасць пачала змя-

няцца так імкліва, што народжаных у пачатку 1980-х і ў пачатку 1990-х раздзяляе такая вялікая колькасць культурных, сацыяльных, ментальна-светапоглядных адрозненняў, што часам паразуменне паміж імі — справа найпростая.

Таму, напрыклад, Эміліі Сліхрыцкай (1992 г.н.) «Папсовыя праграмы для вушэй» крыху здзіўляе нават сваёй... кансерватыўнасцю. Аўтарка прапаноўвае крытычны агляд тэлевізійных перадач рознага кшталту: тэлепраграмы, разлічаныя на шараговага спажывальніка масвай культуры, нібы вампіры, забіраюць жыццё (час, думкі, эмоцыі) людзей, якія пражываюць кожнае імгненне пад тэлевізар (які стаў настолькі натуральным спадарожнікам вольнага часу, што без яго ўжо не мысліцца ні гатаванне-спажыванне ежы, ні сямейны адпачынак). Уся гэтая відавочная праўда агучваецца павучальна-бацькоўскім тонам, нехарактэрным увогуле для прозы маладых аўтараў. Менавіта пэўным узроўнем канцэптуальнай сталасці найперш вылучаецца апавяданне Эміліі Сліхрыцкай, якая ўрэшце стварае партрэт сярэднестатыстычнага сучасніка. Гэта чалавек у пастцы, які згубіў індывідуальнасць і свабоду выбару ў неабдымным інфармацыйным полі, што жыве навязанымі рэкламнымі бігбордамі прыярытэтамі. Знаёма, праўда?

І тут жа — зусім іншая проза аўтара таго ж пакалення — «Скажоная алегорыя рэфлексіі» Алеся Яфімава (1991 г.н.). Прачытаўшы пачатак апавядання, аматар арыгінальных жанраў і нечаканых тэматычных ракурсаў можа расчаравацца і не пайсці далей першых абзацаў: «Была ноч. Муж і Жонка, лежачы ў ложку, глядзелі нейкі фільм. Мужу фільм спадаўся здаваўся цікавым, аднак з цягам часу — усё больш нудным...» Хіба падкажа, што не ўсё тут так проста, як здаецца на першы погляд, вялікая літара ў напісанні: Муж і Жонка. Ці насцярожыць згадка пра Дэвіда Лінча ў невялічкім рэзюмэ пад фотаздымкам аўтара (у тэксце і праўда ёсць некалькі рэфлексійных адсылак да знакамітага серыяла «Твін Пікс»).

Адным словам, цярплівы чытач будзе ўзнагароджаны: тое, што так бяскрыўдна пачыналася з сумеснага прагляду фільма, пераўтварылася ўрэшце ў прывідна-дэтэктыўныя пошукі Жонкі, якой, можа, насамрэч і не было ніколі. А можа, і была, толькі з ёй нешта загадкавае здарылася, і яна знікла / загінула / сышла / дэмацэрыялізавалася... У ахвочых ёсць шанец у алегарычным сэнсе парэфлексаваць на гэтую тэму разам з Алесем Яфімавым.

А калі раптам напружаная праца мозга над асэнсаваннем глабальных працэсаў сучаснасці надакучыла, можна (паспрабаваць) прачытаць дэтэктыў Віктара Лупасіна «Акакій і Паўсекакій ратуюць хамячка». Адразу варта папярэдзіць, што спасціжэнне аўтарскай задумы будзе найпросте, і ў першую чаргу таму, што і задумы ніякай не было. Сапраўды, для чаго нам гэтыя класічныя літаратуразнаўчыя замарочкі, калі ўвесь свет дагары нагамі? Можна проста пагуляцца рэшткамі сэнсаў, законамi жанраў, укласці ўсё гэта ў пазнавальныя сталічныя рэаліі — і ад душы пасмяяцца. Калі вы толькі не маеце ніякіх асаблівых сантыментаў да хамячкоў, бо аматарам гэтых жывёлінак можа быць і не да смеху.

Алесь Замкоўскі распускае стракатую тканіну штодзённасці на паэтычныя радкі і метафары. Нізка вершаў «Твой прыпынак наступны» — пра тое, што сутнасць чалавека вельмі рэдка супадае з яго прысутнасцю ў гэтым свеце. Нават у снах мы не можам пазбавіцца ад прадвызначанасці лёсу: калі і выбіраем некага ці збіраемся сысці з нейкага маршруту, то ўраз прычынаемца ад шпэту «твой прыпынак наступны». І пачынаецца гэтая бясконца гісторыя ў дзіяцінстве. Дзяўчынка, якая добра пачуваецца, пакуль «лыжкай з алюмінію / рытмічна чэрпае / брудны снег» ды «збірае сняжынкi ў калекцыю / разам з пластыкавымі коркамі / і магнітамі ад ёгуртаў». І калі трэба вяртацца ў звычайнае чалавечае жыццё-жыццё, «калі клічуць з-пад жоўтай лямпачкі / жыць у брудны пад'езд», яна не спяшаецца. Пакуль яшчэ не спяшаецца.

Віка Трэнас працягвае тэму ў нізцы «Бумерангі»:

Няма нічога горшага
за тое, каб быць прыкутым
да ўласнай хаты
трыма ланцугамі,
і гэта не вера-надзея-любоў,
а няшчасце, нястача і боль.

У радках паэткі такая канцэнтрацыя болю, што самы ўражлівы чытач зможа адчуць яго амаль фізічна. Унутраны стан сучасніка, які жыве паміж жаданнем рухацца і развівацца і філасофскім усведамленнем бясплённасці любых людскіх дасягненняў, перададзены глыбокімі метафарамі, і на глыбіню некаторых сягаць небяспечна.

СІСТЭМА АДБОРУ

Генадзь Аўласенка, нібы наладзіўшы творчае ўспрымання на хвалю аўтараў «Маладосці», прапаноўвае два апавяданні «Тэлефон даверу» і «Сістэма натуральнага адбору» (пераклад самога аўтара). Звыклія словы ў загаловках — падманка. Гаворка вядзецца пра тэхналогіі будучыні, закліканыя аптымізаваць многія складаныя сацыяльна-грамадскія працэсы. Тэлефон даверу, напрыклад, дзейнічае адваротным чынам. Адмысловая служба атрымлівае сігналы з кватэр і дамоў, дзе мае адбыцца самагубства, і прадухіляе іх такім чынам: спецыяліст тэлефануе меркаванаму самагубцу і... прадстаўляецца самагубцам, якому патрэбна дапамога. Калі размова займее правільны кірунак, то ў выніку чалавек адмаўляецца ад згубнага намеру. Рызыкаўная, але цікавая практыка, праўда, гераі Генадзя Аўласенкі пакуль аніводнага разу не правалілі задання.

А вось сістэма натуральнага адбору працуе не так спраўна: хлопец, выбраны сістэмай у якасці пары для гераіні апавядання, чамусьці адпаведанага сігналу не атрымаў, і ўсё пайшло не так... Безумоўна, сам факт зварту пісьменніка да такой ужо амаль рэальнай лічбавай будучыні варты ўвагі. У творах пісьменнікаў старэйшага пакалення гэтага відавочна не стае. Важна толькі не застацца другасным у дачыненні да агучаных і праілюстраваных у творах сучаснага мастацтва сюжэтаў.

Асноўныя матывы паэтычнай падборкі Міхася Пазнякова «Маё багацце» (пераклад на рускую мову Міколы Шабовіча) шчыmlіва адгукнуцца ў сэрцах тых, хто чакае ясна і сумуе па сонечных днях. Тужлівыя ноткі ў атачэнні родных краёў і чаргуюцца з аптымістычным сцвярдэннем таго, што сапраўднае багацце чалавека — найперш багацце ўнутранага свету, і знішчыць, забраць яго не можа ніхто.

Зусім па-іншаму асвятляе тэму няўмольнасці часу і бездапаможнасці чалавека перад прысудам лёсу Ізяслаў Катляроў. Тут больш эмоцый, рэзкіх інтанацый, сумневаў, абурэнняў...

А истина все ж неизменна
на каждом житейском веку:
взял в руки фонарь Диогена —
возьми и его клюку!

Герой усё ж спрабуе паспрачацца з незваротнасцю і непазбежнасцю, хаця і выдатна разумее марнасць такой справы (нізка сімвалічна называецца «Когда и вас окликнут соловьи»). Аднак прамоўленае паэтам слова застаецца ў вечнасці — водгаласам, успамінам, цытатай, натхненнем... Тым і жыве літаратура.

Дзіўныя скразныя супадзенні можна ўбачыць у лютаўскіх часопісах: пісьменнікі розных узростаў звяртаюцца да стварэння, так бы мовіць, мастацкага праекта будучыні. Прычым не далёкай, касмічна-недасяжнай, а блізкай, зямной і ўжо нават нястрашнай. Такая своеасаблівая падрыхтоўка.

Аднак нямала і кантрастаў. Калі адны прэзаікі занадта сур'ёзна аддаюць даніну павагі мінулым дням, засяроджваючыся на ўспамінах, то іншыя ўвогуле ігнаруюць само паняцце сур'ёзнасці, як і любое іншае паняцце ўвогуле. Паэты тым часам сутыкаюць ілбамі герояў і абіякавую рэчаіснасць, прычым у апошняй лоб аказваецца значна крапчэйшы. Наваколле, бы тая сокавыціскалка, скарыстоўвае духоўны патэнцыял чалавека ды выкідае на сметніцу. Цешыць тое, што лірычным героям на гэтым сметніку няўтульна. Значыць, ёсць надзея на новыя тэматычныя ўзроўні.

Жана КАПУСТА

Скарбы вялізнага сметніка слоў, альбо Філалагічныя пазлы Крысціны Курчанковай

У сучасным ультрапаскораным грамадстве з’яўленне мнагатомнага выдання лічыцца дурным тонам. Невялікая ж па памерах кніга, дзе змешчана максімум аповесць, а ў ідэале — тузін кароткіх занатовак-эсэ — трэнд і заканамернасць быцця. Таму зборнік «Словы навобмацак» Крысціны Курчанковай (дарэчы, добра вядомай перакладчыцы Д. Толкіна на беларускую мову) падаецца дзёрзкай мастацкай дыверсіяй.

Па-першае, за вонкавай малафарматнасцю гісторый-імпрэсій названай аўтаркі схавана сапраўднае радовішча сэнсаў, на крыптааналіз якіх можа спатрэбіцца не адзін дзень. Па-другое, відавочная іншаказальнасць аповеду абсалютна не постмадэрновага кшталту, калі неабазнанаму ў інтэлектуальных гульнях чытачу гарантавана своеасаблівае выратавальнае кола ў выглядзе цікавага прыгодніцкага ці дэтэктыўнага сюжэта. Здаецца, пісьменніца свядома не шукае кантакту з масавай аўдыторыяй, кожны яе твор — герметычная капсула заглыбленага ў рэфлексію суб’екта. І з гэтым даводзіцца мірыцца альбо праходзіць міма. Тым не менш згадкі пра постмадэрнізм невыпадковыя, бо за плоскасцю мастацкага тэксту у згаданай кнізе выразна адчуваецца асоба аўтара-філолага, філосафа ад лінгвістыкі, што выклікае міжвольныя асацыяцыі з мастацкімі практыкамі У. Эка, М. Павіча, Б. Акуніна і іншых «прафесійных» літаратурных эксперыментатараў другой паловы XX — XXI стст.

Невыпадкова адно з цэнтральных месцаў у зборніку займае праблема камунікацыі — матыў шматгранны і неадназначны ў сваіх значэннях і артыкуляцыях. З аднаго боку, ён паказаны ў сям’ятычным рэчышчы, праз пошук эфектыўных сродкаў сувязі індывіда з рэчаіснасцю, і раскрываецца на розных узроўнях: слова, гук, колер. З іншага боку, зносіны чалавека са светам нярэдка набываюць у К. Курчанковай трагічныя рысы па прычыне аб’ектыўнай (ці суб’ектыўнай?) немагчымасці (ці нежадання?) персанажаў адчуваць адэкватны водгук, прызнанне і прыняцце сябе іншымі. Гэтая неадпаведнасць жаданага і магчымага, як правіла, рэалізуецца ў кнізе праз фізічную ці ментальную недасканаласць герояў: немату («Спелы месяц з бабулінага куфра», «Перакулены келіх слоў», «Князьёўне бавіў цмок»), слепату («Колеры навобмацак») альбо вар’яцтва («Рукі Лоты», «Ніткі»). У выніку героі, а разам з імі і чытач, аказваюцца ўцягнутымі ў пакутлівае кола самапазнання, што разумеецца пісьменнічай як неабходны этап дасягнення гармоніі з сабой і асяроддзем: «Гэта не боль — гэта ад сэрца аддзяліўся першы пялёстак. Трэба пацярпець, калі хочаш убачыць кветку» («Пялёстак сэрца»).

ад біблейскага («Бабілонская вежа») да постмадэрновага («Перакулены келіх слоў»). У выніку па-новаму асэнсоўваецца функцыянальная прырода мовы: некалі слова было Богам, але ў постінфармацыйную эпоху сімуляцыі і сімулякраў гэты сакральны сэнс быў згублены (ці відазменены). Адсюль шматлікія метамарфозы прадметна-рэчыўнага свету кнігі, дзе слова паўстае як матэрыял: з яго гатуюць, вышываюць, плятуць, лепяць, а яго прадукты ажываюць.

Варта згадаць яшчэ адзін яркі вобраз у зборніку — *Горад* («Перакулены келіх слоў»), што раскрываецца з традыцыйнага для беларускай фантастычнай літаратуры антыўрбаністычнага ракурсу як сімвал расчаравання ў цывілізацыі, існаванне якой паступова губляе сэнс («Пабакі» В. Гігевіча, «Горад у нябёсах» А. Казлова, «Смута» А. Федарэнкі і інш.). Па сутнасці, перад намі паўстае класічная антыўтапічная драма ў новым — лінгвістычным — антуражы: «цытадэль зла» асуджана на крах, а героі знаходзяць цьмянае выратаванне ва ўлонні прыроды і па-новаму пазнаюць жыццё ў яго базісных праявах: «мама — мова — мэва — твань».

Выразная апакаліптычная скіраванасць яднае разгледжаны тэкст з яшчэ адным апавяданнем К. Курчанковай — «Князьёўне бавіў цмок», дзе па-новаму асэнсоўваюцца добра вядомыя вобразы беларускага рамантызму. Так, пад уплывам грамадска-сацыяльнай праблематыкі па-за межы трывіяльных семантычных каардынат выходзяць вобразы чарнакіжніка, цмока, Плачкі. Асаблівы шок-эфект пакідае пасля сябе знакамітая гераіня «Шляхціца Завальні» Я. Баршчэўскага, пераасэнсаваная ў духу «маргінальнага рэалізму» А. Казлова і Ю. Станкевіча: замест самотнай пані ў прыгожых строях перад намі паўстае «спітая старая з апухлым тварам».

Аднак відавочны сімвалізм вобразна-выяўленчага свету пісьменніцы — толькі прэлюдыя для разгортвання

больш маштабнага эксперыменту па даследаванні экспрэсіўных магчымасцяў слова. Маецца на ўвазе відавочная засяроджанасць аўтаркі на перадачы непасрэдных, суб’ектыўных уражанняў ад рэчаіснасці, што ў спалучэнні з элементамі фантастыкі, фантазмагорыі, гратэску, плыні свядомасці і іншых прыёмаў мастацкага скажэння рэальнасці надае творам надзвычай нестандартнае гучанне. Сюжэт часта трымаецца на мяжы адэкватнасці, а героем нярэдка выступае вар’ячье галоўцынацыі, крытычнае балансаванне на стыку рэальнасці і мроі заканчваецца (ці пачынаецца?) псіхіятрычнай лякарняй або выпадзеннем з канонаў традыцыйнага грамадства («Рукі Лоты», «Ніткі»).

Пры гэтым псіхалагічны наратыў К. Курчанковай раскрываецца на некалькіх узроўнях: як дадатковы сродак рэпрэзентацыі аўтарскіх метафізічных разваг («Пыл бабілонскі», «Спелы месяц з бабулінага куфра», «Князьёўне баіў цмок», «Вярнуся» і інш.) і як адна з праяў самааналізу («Сакрэцік», «Пялёстак сэрца»). Пералічанае садзейнічае максімальнай сугестыўнасці аповеду, калі глыбокая лірычнасць і стылістычная віртуознасць злучаюцца, напаўняючы твор слыхавымі і візуальнымі выявамі. Аднак у хітраспляценні рэфлексій і вокалмгненных уражанняў можна лёгка разгубіцца. У гэтым плане самым простым для расшыфроўкі можа падацца трылет «Вярнуся» — аўтарскі эксперымент з формай, калі праявічы тэкст падпарадкоўваецца законам класічнай версіфікацыі.

З агульнай канвы іншаказальных сюжэтаў асабліва вылучаюцца апавяданні, адзначаныя іранічным поглядам пісьменніцы на тыя ці іншыя праблемы чалавечай экзістэнцыі. Паказальным у гэтым плане выступае твор «Што-кольвечы пра гарадскіх эльфаў», дзе акрэслена вышэй стылістычная і зместавая шматслойнасць атрымлівае нечакана ясную артыкуляцыю. Перад намі паўстае вострасацыяльны, ультрапсіхалагічны макет «рамана сталення», дзе элементы фантастычнага, незвычайнага — адзін са сродкаў рэпрэзентацыі ўнутранага свету падлетка з усім уласцівым яму максімалізмам і ідэалізмам. Прыхаваная ўсмешка выступае дзейсным сродкам паяднання дзіцячай фантазіі і банальнасцяў жыцця, дзе жывуць і ходзяць у «школы ёлупняў» праваслаўныя эльфы і гобліны-нацыяналісты, а непазбежным атрыбутам любога дарослага з’яўляецца абрастанне «чужымі адбіткамі», здымаючы якія «лушпінку за лушпінкай» кожны рызыкуе натрапіць на здань, пустэчу, «дохлага эльфа».

Вядома, зразумець сімваліка-імпрэсіяністычныя карціны К. Курчанковай — не заўсёды лёгкае задача. Для гэтага не абысціся без чытання паміж радкоў, «невербальнага інсайту». А гэта ўжо тэхніка высокаінтэлектуальнай літаратуры і высокаінтэлектуальнага чытача. Аднак якое эстэтычнае і разумовае задавальненне можна атрымаць ад складання гэтага філалагічнага пазла ў адзінае цэлае, разам з аўтаркай вандруючы па «раскопках вялізнага сметніка слоў»!..

Марына АМОН

Забраць тваё лета?

Прыгожа аздобленая кішэннага фармату кніжачка, якую хараша ўзяць з сабой у дарогу альбо падарыць сябру... «Забірай маё лета» — так называецца зборнік вершаў Алеся Камоцкага, што пабачыў свет напрыканцы 2017 года ў выдавецтве «Галіяфы». Асаблівы лірызм выданню надаюць фотаздымкі, якімі яно багата ілюстравана. Калі верш — гэта зафіксаваная ў часе эмоцыя, то і фатограф Вадзім Грудзько здолеў зафіксаваць непаўторныя імгненні, няспыненыя ў сваім руху. Празрыстая скарынка лёду пры самым беразе алюстроўвае сінь нябёсаў і грае колерамі вясёлкі, а дзе-нідзе промні сонца, дакрануўшыся да ледзяной паверхні, ператвараюцца ў алмазныя кроплі... А вось на змёрзлую ваду ўпалі восеньскі лісток, тоненькая былінка, выспелае насенне і... захаваліся да наступнай вясны, да адлігі, да цяпла... Прыгажосць, якая нічога не хоча сабе — сапраўднае прыгажосць, бо існуе незалежна ад таго, ці патрапіць у аб’ектыву камеры, ці так і знікне, нікім не заўважаная. Маленькія выхаванцы дзіцячага прытулку з нязменнай верай у дабыню цягнуць насустрач свету і цяплу далонькі... Але ж чаму яго так бракуе, гэтага цяпла?

Я стаіміся з табой сябраваць, Выбачаецца, чакаць, дараваць, Разумець, адкладаць, пераносіць... Да таго ж пачынаецца восень — Незваротна знікае цяпло.

«Забірай маё лета», — звяртаецца аўтар да чытача. «Лета? Калі горача, калі пячэ сонца, і толькі пад шатамі разгалістых дрэў можна знайсці прахалоду? — адразу хочацца запытацца. — Але ж... чаму ў тваім леце не растае лёд з умерзлымі камянямі? А смоўжык зашыўся глыбока ў ракавінку і не паказвае рожкі?» Гартаючы старонкі, усяго пару разоў пашчасціла «сагрэцца»:

Вось ужо і межаў не відно —
Дзве душы з’яднаныя палётам.
Ёсць каханне, на дваіх адно,
Што пасля — пакуль што не істотна.

Я хачу падараваць табе світанак,
З цёплых промняў сонечных сатканых.
Пад усмешку з пахам ранішняе кавы
Паўтараць тваё імя, як заклінанне.

Аўтар — сапраўдны філосаф, вечны менестрэль, вандроўнік па жыцці. Не так істотна знайсці цеплыню, каханне, адносіны, у якіх было б добра, як шукаць вечна святло далёкай зоркі, прывідны маяк, ісці ўдалечынь, адказваць на пытанні... Стоп! Апошняе — другасна. Больш істотна — знаходзіць пытанні («Не псуі пытанні пошукам адказу...»)! Вобраз дарогі — галоўны ў вершах А. Камоцкага. І вецер — заўсёды спадарожнік. Ён пільнуе крокі, бярэ за руку дзіцячую душу. «Мы толькі збіраліся шлях выбіраць, калі ён ужо выбраў нас», —

сцвярджае аўтар. Кожны марыць пра нешта сваё, і ці заўжды магчыма рацыянальна патлумачыць хаця б сабе самому, чаму робіш менавіта такі выбар, а не іншы? І ці стане лірычны герой шчаслівейшы, калі нешта пра сябе ўсвядоміць, даведаецца? Хутчэй за ўсё, іранічна ўсміхнецца і далей будзе шукаць «нагоды, каб натрапіць на прыгоды», спасцігаць, да канца не спасцігнуўшы. І не трэба звышыні ўласнага дабрабыту шкадаваць яго альбо спачуваць, маўляў, вечны падлетак, дарма што пасівелы. Бо ў яго ёсць тое галоўнае, чаго пазбаўлены многія з нас у сваім вавёрчым бегу па коле: гармонія існавання і радасць жыцця. Што з таго, што лета халоднае? Гэта звыкла для нашых напаўпаўночных шыратаў.

Захоча сагрэцца — распаліць вогнішча. Але не дасць яму спаліць хату. Запаліць свечку, уключыць каларыфер... Ён не губляе розуму і не паддаецца жарсцям, але не таму, што звышрацыянальны, а таму, што недзе ў яго душы жыве бесстаронні назіральнік, не зацікаўлены ў дабрабыце ці часовых уцехах (бо ўсё мінае, знікае без следу). Што б ні здарылася з лірычным героем, яго двойнік-alter-ego іранічна гэта пракаментуе ці канстатуе:

Снякота зверху, снякота знізу,
Навокал ліпень, а ў галаве
Талковай думкі няма паблізу,
А не талковых адна ці дзве.

Альбо:
Кульгавая мара складае гадзіны
з імгненняў пустых.
Зірнуўшы навокал, я трохі ішкадую,
што побач не ты.

У гэтым «трохі» і адлюстравана ўся сутнасць унутранага «назіральніка». «Трохі» — самая высокая ступень рэакцыі на нешта вонкавае. Таму, што б ні здарылася, з лірычным героем усё будзе добра, за яго можна не хвалявацца. Магчыма (з вялікай доляй верагоднасці), яму будзе холадна, але ён возьме змёрзлымі пальцамі скарынку празрыстага лёду і гляне скрозь яе на неба. І сонечны прамень, як скрозь сферу, сфакусуецца і запаліць у яго душы новыя сэнсы і абудзіць новыя пытанні...

Яна БУДОВІЧ

Іван КАРЭНДА

Гукаць вясну!

Гукаць вясну! — такі здаўна
У нашым краі звычай, —
Каб найхутчэй знайшла яна
З зімы дарогу-выйсце.

Гукаць вясну! — каб мець спадзеў
На хлеб і шчасце-долю,
На жаўруковы звонкі спеў
Над лугам і над полем.

Гукаць вясну! — чакаць вясну,
Каб пад бусліны клёкат
Зноў кінуць бульбу ў баразну, —
Святы сялянскі клопат.

Гукаць вясну!.. Сябры, пара
Будзіць ад сну прыроду.
Гукайма з кожнага двара,
Да самага прыходу!

Пралескі

За вёскаю, на ўзлеску,
Ледзь знік кудысьці снег, —
Бялюткія пралескі —
Як першы гімн вясне.

Ад купінак-букетаў
Не адарваць вачэй.
Пяшчота белых кветак
Ракой вясны цячэ.

Стаю-гляджу-дзіўлюся:
Як светла-светла тут!
Нібы ў царкве, малюся,
На гэты боскі цуд.

Я — выпадковы сведка
Зямнога хараства,
Таму пралескі-кветкі
Не маю права рваць.

Спалохаць іх баюся
У цноце цішыні...
О, колькі ў Беларусі
Красы і чысціні!

Абарону маю?
Навошта слабую такую
Паставіў прад светам?
І дзівішся толькі,
Як я ледзьве-ледзьве стаю?

Мой Божа! На што Ты мяне
Не пакінеш ніколі?
На што не дазволіш мне вочы
Закрыць у журбе
Рукамі? На што? Гэта, ведаеш,
Горш ад нядолі —
Бачыць у душах да дна.
І не бачыць Цябе.

Я мушу глядзець?
І ніколі не будзе спакою?
Маўчыш.
І я болей нічога Табе не скажу.
Глядзіш на мяне.
Ты заўсёды, заўсёды са мною.
Я вочы заплюшчу і кавы яшчэ закажу.

Ты можаш.
Ты можаш усё.
Не кажы.
Не мані.
То вырві мяне!
Аддзялі ад зямлі
Карані!

То вырві і кінь.
Я не прагну
Расці і квітнець.
Ды мушу!
Прашу...
Падары бескарэнную смерць.

Ты можаш.
Вачэй не хавай.
Тыя вочы — вада.
Падмый карані
І абрынь.
Мне сябе не шкада.

Ты можаш.
Ты — моц. Ты — зямля.
Ты — апошні спачын.
О, чым заслужыць
Твой праклён
Бласлаўлены?
Нічым.

Спалі! Каб палала нутро
І траічала
Кара!
Спалі... Я не марыла
Тлець,
Я хацела згара...

Нічым — ні агнём,
Ні вадой, ні зямлёй,
Ні жудой,

ВЯСНОВЫЯ МАТЫВЫ

В.Б.

За белымі сумётамі
І маразамі лютымі
Бяжыць душа самотная,
Раздзетая, разутая.

Пад белымі аблокамі
І дажджавымі хмарамі
Бяжыць душа малодкаю,
Навыперадкі з марамі.

Куды ты, басаножная,
Бяжыш, нібы бяздомная,
Часінаю трывожная,
Сцяжынай невядомаю?

Туды, дзе квецень майская,
Красой на ўсю ваколіцу,
Дзе з сонечнаю ласкаю
Спрачаецца нядоліца?

Дзе зорка вечаровая,
Таёмна-цудадзейная,
Імгненна зачароўвае
І шчодро абнадзеівае?

Дзе галава, як п'яная,
Ад водару духмянага,
Дзе крок да неспазнанага,
Да самага жаданага?

Ні болей, ні стогнам,
Ні смерці
Рукою хudoй

Не адарваць
Мяне, пэўна,
Ніколі (о, не!)
Ад роднага краю,
Які
Не адпусціць мяне.

Сёмы яблык

«Ударяецца яблоска оземь
Столько раз — сколько яблоск в саду».
Б. Ахмадуліна

Я ў дажджлівым садзе прытынюся,
Загадаю на далейшы лёс:
«Будзе час, калі сюды вярнуся?
Адкажы дакладна і ўсур'ёз.
Адкажы мне, сад! Не маеш мовы?
Яблыкам штурні пад ногі мне.
Яблык у лісці замяніць словы.
Колькі іх? А лік той — адмысловы.
Цотны — значыць, так. Няцотны —
не».

Я заплюшчу вочы. Дождж, паслухай!
Капаценне крышкі прытыні.
Ты, лісцё, не віся завірухай.
Дайце мне імгненне цішыні!
Слухаю! Ты памажы мне, садзе!
Першы.

Вось другі.
І трэці — вось.

Птушка на плячо бязгучна сядзе,
Вырашыць: я нежывое штось.
Ціха, птушанятка! Не парушы
Гэтай цішыні. Чатыры,

пяць...

Вецер слёзы ціхіх падсушыць.
Што калі да тысячы стаяць?

Шосты.
Шосты яблык!
Як пакутна
Заміраць і ведаць — будзе сем.
І пустэча сцішыцца атрутна.
Сёмы яблык я сама не з'ем.

Дзе ты? О, чаму маўчыш ты, сёмы?
Вочы я расплюшчу. Гэта — крах.
І застыну. Цяжка. Нерухама.
Сёмы яблык — у яго руках.

Садзе мой! Ды ён не вінаваты!
Лёсе мой! Ён вырашыў за вас.
Адпусціце нас за нашы краты.
Адпусціце. Адпусціце нас.

Мы сюды не вернемся ніколі.
Хай жыццё — адзіна пераказ.
Мы — Адам і Ева ад нядолі.
Яблык наш расколецца, як час...

Настасся НАРЭЙКА

«Что мне делать здесь со своею
сверхточной оптикой, отпусти меня,
упраздни».
В. Палазкова.

Ты сядзеш насупраць.
Ты будзеш глядзець у каву,
У вокны, у вочы чужыя —
Абы не ў мяне.
Ты будзеш казаць пра дажджы,
Пра туман і аблаву,
Пра тонкі агенчык —
Падман — у маленькім акне.

Ты будзеш казаць і казаць.
Не пачую ні слова.
Я буду адно шкадаваць,
Што відушчая я
Занадта. Калі ты зірнеш
На мяне выпадкова,
Адчуеш нутром:
Бессэнсоўная казка твая.

Мой Божа, чаму ты мяне
Не шкадуеш, не чуеш?
На што надзяліў гэтым зрокам
Вастрэй за лязо?
На што я чытаю ўнутры?
На што мяне загартуеш?
І што будзе потым?
Між кропляй крыві і слязой.

...Маленькі ілжэц, ты дапіў
Зледзянелую каву?
Ты мусіш ісці? Адпускаю.
Нам нельга без ран.
Ды толькі яны не прыносяць
Ратунак і славу.
Ідзі, дарагі. Я на сёння
Аптычны падман.

Мой Божа, чаму?! Што хацеў Ты
Сказаць усім гэтым?
Навошта са скураю здэс

Зміцер АРЦЮХ

Зелянцавыя міні-спадніцы некаторыя дрэвы сёлета пачалі нацягваць надзвычай рана. Сонца яшчэ ў сярэдзіне сакавіка спаліла счарнелыя зімовыя праціны і кожную раніцу, падманліва-загадкава ўсміхаючыся, будзіла наваколле. Сёння яно на пару з будзільнікам разварушыла і Марыну. Маладую жанчыну гэта не задаволіла, бо ў суботу ёй не трэба было на працу і хацелася выпасца.

— Ну, што я за варона? — буркнула яна сабе пад нос, шукаючы ў ложку свой новенькі айфон, на якім учора забылася адключыць будзільнік.

Зрабіўшы гэта, яна перевярнулася на іншы бок з надзеяй заснуць, але заснуць не змагла. Паварочалася-паварочалася і, зноў узяўшы ў рукі тэлефон, зайшла ў інтэрнэт.

Як толькі сувязь з сецівам была наладжана, пасыпаліся паведамленні. Сярод іх Марына знайшла і кароценькі допіс ад Сашы: «Ад Мінска да Дзяржынска ўсяго нічога. Гэта ж не да Егіпецкай пустыні. Ну, прыедзь жа ўжо...».

Ад прачытанага дзяўчына напружылася, падскочыла з ложка і пачала хадзіць па кватэры, трасучы тэлефон у руцэ.

— Не, я не павінна. Я не магу. Нельга... — казаў адзін голас.

— Ну што значыць не можаш? Хлопец у дзве гадзіны ночы пісаў. Ён чакае, — прарэчыў другі.

— Я ж яго зусім не ведаю.

— Як гэта не ведаеш? Ужо тыдзень перапіска ідзе. Ён фотаздымак свой даслаў. Ты нават фліртавала з ім... Хаця ты з усімі фліртуеш на сайце знаёмстваў.

— Ну, ён жа не прыгожы... Ён мне не спадабаўся... Ды і пост Вялікі зараз... Адчапіся ад мяне, надакучлівая думка.

— Давай не выпендрывайся. Гэта ж фотаздымак, і, магчыма, ён няўдалы. А вось сустрэнешся і ацэніш хлопца па слугах. Ён жа малады, гарачы зялёны сок замест крыві цячэ — 22 гады яму, а табе, праба, ужо за трыццаць... — Цару Нябесны, Уцешыцелю, Духу ісціны, — Марына ўзяла малітоўнік, каб хоць неяк прагнаць надакучлівыя думкі, але дамаліцца не змагла. На вуліцы пачаліся крыкі — зноў суседзі высвятлялі адносіны. Жонка крычала, што муж ёй здрадзіў, а муж абвінавачваў у тым жа жонку.

Марына назірала за сваркай з акна і думала, што трэба пераязджаць у іншы раён. Потым пра гэта размаўляла з сяброўкай, якая патэлефанавала, каб паскардзіцца на працоўныя праблемы. Паралельна з размовай чытала пошту і адказвала на тэрміновыя лісты, шукала новы серыял для прагляду...

На хатні тэлефон пазваніла маці, якая жыла ў іншым горадзе, і Марына, развітаўшыся з сяброўкай, узяла слухаўку.

— Ну як ты, мая донька? Калі чакаць у госці? Мы тут столькі бярозавіку нагатавалі...

— Не ведаю, мама, як да вас вырвацца. Столькі спраў. Столькі спраў...

— Я даўно хацела ў цябе запытацца. Я тут фільм адзін глядзела, і там бацюшкі ўсе ў зялёным апрананні былі. А чаму нашыя толькі ў жоўтым ходзяць?

— Апрачаюцца і ў нас у зялёнае. Так служаць на Вербніцу і Сёмуху, а яшчэ ў гонар усіх прападобных. Гэта ж колер жыццядайны, колер вечнага жыцця. А залацісты — царкі колер, колер прарокаў, сцяціцеляў, апосталаў і роўнаапостальных. У такіх рызах служаць па нядзелях і амаль ва ўсе астатнія дні года.

— Ага, буду ведаць. А мне тут нядаўна суседка прынесла кніжачку пра святую

Марыю Егіпецкую. Я нават і не думала, што ёсць такая.

— Ёсць мама, ёсць...

Размова з маці была кароткай, бо калі пачынала зводзіцца да асабістага жыцця, Марына знаходзіла словы, каб развітацца.

— Ой, мама, тут зараз кава ўцячэ. Пазней стэлефануемся.

Дзяўчына жыла адна. Не, яна не была брыдкай, наадварот: прыгожая, вытанчаная. Каб хацела, даўно б выйшла замуж, нарадзіла б дзяцей. Але Марына клапацілася пра кар’еру, зарабляла грошы на кватэру, машыну, фірмовыя рэчы, адпачынак на моры...

Пра мужчын думала. Да 27 гадоў мяняла іх як пальчаткі. Магла сёння пагуляць з адным, заўтра — з другім і нават імя не спытаць.

І вось у свой 27-ы дзень нараджэння нарэшце сустрэла прынца. Марат кожную раніцу прызнаваўся ў каханні і па тэлефоне, і па пошце; кожны вечар запрашаў на спатканне ці ў рэстаран, ці пакатацца на машыне, ці паблукаць па горадзе; кожную пятніцу і суботу збягаў з бацькоўскай

— Да вячэрняй службы яшчэ тры гадзіны. Паеду ў манастыр і пачакаю там.

А кавалер не спыняўся. Тэлефон пілікаў і пілікаў. Марына спрабавала не рэагаваць. Сядзела ў манастырскім дворыку, глядзела на купалы, паломнікаў, манахін, якія зрэдку хадзілі па тэрыторыі.

Калі піліканне тэлефона спынілася, дзяўчына занепакоілася.

— Не, ну так не пойдзе. Ён што, перастаў дамагацца, — Марына вырашыла пачытаць допісы і не заўважыла, як адказала на іх, пагадзілася на сустрэчу. Хуценька сабралася і выруліла ў Дзяржынск.

Да кавярні «Колас» даехала імгненна. Там яе ўжо чакаў Саша. Маланкава сеў у машыну і ўважліва паглядзеў на кіроўцу.

— Вось там ёсць неблагое месца. І там таксама, — паказваў ён. — Дахаты не магу запрасіць, бо там бацькі.

— А паехалі куды-небудзь, — Марыне хлопец (гэтак жа, як і на фотаздымку) не спадабаўся, і ёй хацелася хутчэй здзейсніць тое, па што прыехала.

МАРЫНІНА МАЛІТВА

кватэры, каб застацца начаваць у Марыны; дарыў падарункі. Іх раман быў тайны, і гэта надавала адносінам казачнасці, але казка доўжылася паўгода. У адзін вечар Марат прыйшоў і проста сказаў, што яны павінны развітацца. Для Марыны гэта быў гром у сакавіцкі дзень. Яна ў слязах прасіла хлопца застацца, але той, бразнуўшы дзвярыма, назаўсёды пакінуў яе дом.

Дзяўчына некалькі дзён не магла прыйсці ў сябе, бязмэтна блукала па горадзе, пакуль не зайшла ў адну маленькую царкву. Там ёй стала так утульна, так лёгка, што пачала заходзіць часцей, і не толькі пасядзець, але і застацца на богаслужэнне.

Знаёмства з царкоўным жыццём доўжылася некалькі гадоў. І гэта быў светлы святочны час Марыніных будняў. Але паступова святло пачало згасаць, Марына радзей і радзей брала ў рукі малітваслоў, нячаста заходзіла на службу.

І вось у гэты суботні дзень таксама нікуды не збіралася. Займалася ўборкай кватэры, мыццём, іншымі хатнімі справамі.

— Чем вышле любовь, тем ниже поцелуи, — данеслася с радыёпрыёмніка песня, якой Марына даўно не чула. Песня нагадала пра летуценнага Марата. Ён часта любіў напываць яе. Дзяўчына асунулася па сценцы, прысела на падлогу і задуменна даслухала кампазіцыю да канца. Потым выдучы пачаў некага віншаваць з вяселлем, потым зачытваў прызнанні ў каханні. А Марына так і сядзела, пакуль не запілікаў тэлефон. Гэта было паведамленне ад Сашы: «Ну што, выціснеш з мяне ўсе сокі? Можа, убачымся сёння?». На паведамленне Марына не адказала. Яна хуценька пераапрагнулася і выйшла з кватэры, села ў машыну.

Анавяданне

На з’ездзе з асфальтаванай дарогі ўладальніца машыны ўбачыла невялічкую лужыну. Націснула на газ і праскочыла яе. Паднялася на ўзгорак. Справа быў лес, злева — поле, удалечыні віднелася Брэсцкая шаша.

— Тут недалёка будзе прыемная палянка. Там можам і спыніцца, — казаў Саша, праводзячы рукою па назе вадзіцелькі.

Але да таго заезду «аўдзі» не даехала. Новая лужына на шляху не выпусціла са сваіх абдымкаў. Аўтамабіль сеў падвескай у балота. Спалоханая Марына не ведала, што рабіць. Разам з Сашам яны пачалі шукаць паленне, каб падкласці пад колы. Безвынікова. Спрабавалі адчэрпаць балота і выгазаваць. Безвынікова. Нават пхалі.

— Тут да Дзяржынска недалёка, пайду, можа, каго з сяброў знайду, — спакойна паведаміў кавалер. — А мо й на трасу выйду і каго запыню. Проста батарэйка ў тэлефоне села.

Марына маўкліва кінула, шукаючы ў інтэрнэце тэлефон эвакуатара. Знаёмым званіць баялася, бо не ведала, як патлумачыць такую сітуацыю. Ды і такіх знаёмых асабліва не было.

Усе эвакуатаршчыкі наперабой адмаўляліся вызджаць за кальцавую суботнім вечарам. Некаторыя казалі, што могуць прыехаць раніцай. Гэтыя адмовы давалі дзяўчыну да слёз.

— Госпадзі, праба, мне. Дапамажы! Я вінаватая, Госпадзі, вінаватая...

Праз пяць хвілін пакутніца пачула, як на з’ездзе з асфальтаванай дарогі нехта спыніўся. Яна выйшла з машыны і пайшла да прэзэнай часткі. Убачыла там трактар з прычэпам, у якім быў гной.

— Праба, а можаце мне дапамагчы? Я там у балота села.

Марына жаласліва зірнула ў вочы трактарысту. Мужчына гадоў сарака — сарака пяці быў не адзін у кабінэ. З паўналетнім сынам. Дзяўчына ніколі не думала, што трактарысты могуць быць такімі прыгожымі, інтэлігентнымі, акуратнымі. Ёй яны здаваліся іншымі — мурзатымі і прапітымі абарыгенамі. А тут такія светлыя твары!

Мужчына спачувальна паглядзеў на няшчасную, з дапамогай сына адчапіў прычэп, узяў трос і паехаў выцягваць аўтамабіль з багны.

Пяць хвілін — і справа была зроблена. Узрадаваная вадзіцелька дастала грошы, каб аддзячыць сваіх анёлаў-выратавальнікаў.

— Ну, што вы, — цёплай усмешкай заззў твар трактарыста. — Не трэба гэта. Проста не рабіце больш глупстваў.

Мужчына забраў свой прычэп з гноем, сына, які пільнаваў яго, — і яны зніклі з гарызонта.

У гэты час вярнуўся Саша.

— О! Цудоўна, цябе ўжо выцягнулі. Як гэта было?

Марына каратка і суха ўсё распавяла, зірнуўшы ў твар хлопцу. Ёй больш не хацелася бачыць ягоныя счыраваныя пухленькія шчокі, нямытыя кудлатыя валасы, выпуклыя вочы... «Ну я і дурніца», — падумала яна.

Саша, паклаўшы руку на Марынына калена, прамовіў:

— Ну, я ведаю іншае месца. Магу паказаць.

— Не, я давязу цябе да «Коласа», і мы развітаемся, — па-начальніцку адрэзала маладая жанчына.

— А можа, паехалі? Ты ж усё адно тут. Там сухое месца. Здымем напружанне.

— Ведаеш, можаш і ў гэтым лесе заставацца, калі не хочаш каб я давезла цябе да горада.

Саша моўчкі сеў у машыну, і гэтак жа моўчкі яны даехалі да Дзяржынска.

— Падумаеш, фіфа якая. Ды такіх, як ты, хоць на кожны вечар магу знайсці... І хлопцаў, і дзяўчат... Твая заклапочаная душа такая не адна, — бразнуў дзвярыма незадаволены кавалер.

Марына абыйкава паглядзела ў яго бок, уздыхнула і выруліла на Мінск.

Вечарэла. Мяккае сонца скакала па зелянцавай макаўцы і залацістай цыбуліне храма, які велічна ўзвышаўся над Фаніпалем. Вадзіцелька, зірнуўшы на аўтамабільны гадзіннік, не доўга думаючы, збочыла з Брэсцкай шашы.

Царква была адчынена, але людзей не было. Марына нясмела прайшла прытвор і спынілася. Павольна падняла вочы на велічны іканастас, які цалавалі мяккія сонечныя промні; заўважыла, што перад амвомам няма аналая, што на сценах сямтам вісяць іконы — дзе ў акладах, а дзе і так... Храм дабудоваўся. Забытае пачуццё цішыні наведала Марыніну душу. Але цяпер да яго дадалася іншае пачуццё, пакуль невядомое, незразумелае, але такое цёплае, такое роднае...

Пагляд дзяўчыны спыніўся на іконе прападобной Марыі Егіпецкай, на якую нечакана ўпаў сонечны праменьчык. Марына зірнула ў вочы святой. Упала на калені і ціха заплакала.

— Господи, воззвах к Тебе, услыши мя. Услыши мя, Господи, — раптам данеслася аднекуль песнапенне вячэрняй службы.

Марына агледзелася. У храме нікога не было.

— Да исправится молитва моя, яко кадило пред Тобою, воздеяние руку моею — жертва вечерняя. Услыши мя, Господи, — працягваў хор.

Марына пайшла на спеў. Ён даносіўся знізу. Служба ішла там. Дзяўчына, ціха прытуліўшыся да сцяны, стала слухаць хор.

— Божа мой, гэта ж трэці тыдзень посту, — слёзы пасыпаліся з вачэй, калі ўбачыла на аналоі ўпрыгожаны крыж.

Праз хвіліну з алтара выйшаў настояцель і накіраваўся да яе. Марына склала рукі, каб узяць блашаванне. Бацюшка абняў зарумзаную незнаёмку:

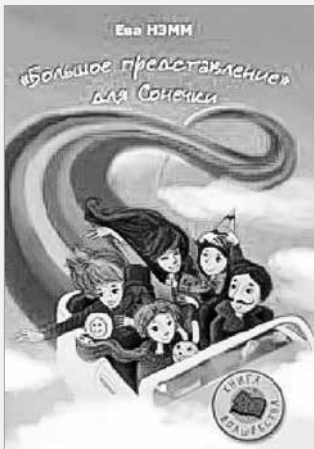
— Ціха, мая харошая, не перажывай. Бог літасцівы. Зараз паспавядаю тебе. А заўтра з раніцы чакаю на Прычасці...

Марына паслухмяна ступіла за святаром у цэнтр храма...

Прыязны Скарына ды гузік Юзік

Чым адметная кніга Евы Нэмм «Большое представление для Сонечки»? Апроч займальных гісторый і яркіх малюнкаў, тут можна знайсці майстар-класы ад кактуса Пундзіка, пазнаёміцца з кнігавыдавецкай справай разам з гузікам Юзікам, паўдзельнічаць у вікторыне з Алоўкам...

Нагадаем, што Ева Нэмм — псеўданім, абрэвіатура імёнаў. Новая казка з серыі «Кніга Чараўніцтва» — плён супольнай творчай працы Алены, Вікторыі, Эміліі, Марыі і Маргарыты Стэльмах-Навумавых. Калі дзеці разам з дарослымі пішуць кнігі, атрымліваецца нешта незвычайнае. Няма нічога дзіўнага ў тым, каб знайсці чароўны куфэрак ці трапіць у мінулае. Таму героі падарожнічаюць у часе, вывучаюць флору і фаўну Белакежскай пушчы, спазнаюць таямніцы гісторыі: знаёмяцца з Францыскам Скарынам, даведваюцца пра жыццё Барбары Радзівіл... Адпаведна традыцыі чароўнай казкі, кніга вучыць дзяцей не баяцца цяжкасцяў, беражліва ставіцца да прыроды, быць добрымі і кемлівымі. Кніга «Вялікае прадстаўленне для Сонечкі» — гэта экскальбур, меч у каменні, чытач — маленькі хлопчык Артур, а група аўтарак — Мэрлін, той самы добры і мудры чараўнік, які рыхтуе Артура-чытача і адказвае на пытанне «Чаму?». Але выцягнуць меч Артур-чытач павінен сам.

Нягледзячы на чароўны элемент, амаль усё, пра што гаворыцца ў кнізе, можна ўбачыць ужывую. І тут ёсць некалькі варыянтаў. Першы: звярнуць увагу на маляўнічыя ілюстрацыі. Таленавітая мастачка Кацярына Першына ажывіла не толькі мясціны, але і герояў. Другі: адправіцца ў падарожжа, бо мясціны, апісаныя Евай Нэмм рэальныя — былы маёнтак графа Эмерыка фон Гутэн-Чапскага, старадаўні парк, альтанка на беразе возера.

Нягледзячы на тое, што ў анатацыі кніга рэкамендавана як выданне «для чытання дарослымі дзецям», яна будзе вельмі арганічна глядзецца на дзявочым століку побач з лютэрскай, пацеркамі, парфумаі ды моднымі часопісамі. Мілая, светлая казка прыйдзецца даспадобы хутчэй дзяўчынкам, чым хлопчукам. Так, гэта папулярнае, нават крыху гламурнае выданне. Але вельмі важна, што праз гэту кнігу аўтары маюць на мэце прывабіць самага шырокага чытача да беларускай гісторыі. Скарына можа быць не толькі асветнікам і першадрукаром (постаццю непамерна велічнай для сучаснай дзяўчынкі), але і прыемным у стасунках, прыязным, задумлівым мужчынам, які выклікае як павагу, так і сімпатыю. Праз гэту сімпатыю і агульную добразычлівую атмасферу твора больш прывабнай і ў нейкім сэнсе больш утульнай будзе для маленькіх чытачоў наша гісторыя. Пошук новых мастацкіх стратэгій — заўсёды добрая справа!

Марыя ШЧЫПАНАВА

Найцікавейшае — у энцыклапедычным фармаце

У юбілейны 2017 год выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» прапанавала багата новых выданняў. Сярод самых значных — персанальная энцыклапедыя «Францыск Скарына», якая змяшчае каля тысячы артыкулаў, што датычацца жыцця і дзейнасці першадрукара, геаграфіі Скарынавых падарожжаў, даследавання айчыннага кнігавыдання. Пра гэту энцыклапедыю чытачы «ЛіМа» даведаліся ў перадапошнім нумары 2017 года.

Дзейнасці Францыска Скарыны прысвечаны і іншыя выданні «Беларускай Энцыклапедыі». Так, у «Сусветнай спадчыне Францыска Скарыны» апісваецца лёс усіх вядомых сёння кніг беларускага першадрукара. У выданні наглядна прадстаўлена спадчына Францыска Скарыны, якая захоўваецца ў музеях і бібліятэках Беларусі, Расіі, Украіны, Германіі, Чэхіі, ЗША і іншых краін. Кніга выйшла ў серыі «Энцыклапедыя рарытэтаў» на трох мовах — беларускай, рускай і англійскай.

Яшчэ адно трохмоўнае выданне — «Узнікненне кнігадрукавання ў Еўропе і Беларусі» — дазваляе асэнсавач дзейнасць Скарыны ў шырокім культурным кантэксце. Кніга знаёміць з развіццём кнігадрукавання ў розных краінах свету, прадстаўляе дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання, паказвае ўплыў Францыска Скарыны на развіццё кніжнай культуры Беларусі.

— Выданне першага тома персанальнай энцыклапедыі «Янка Купала» стала яшчэ адной значнай падзеяй не толькі ў культурным жыцці Беларусі, але і ў сусветным літаратуразнаўчым асяроддзі, — падкрэслівае галоўны рэдактар выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» Ларыса Языковіч. — Гэтае багата ілюстраванае энцыклапедычнае выданне ўключае каля 1500 артыкулаў. Сярод іх — артыкулы літаратуразнаўчых, якія датычацца творчасці беларускага песняра, біяграфічныя — пра людзей, якія мелі важнае значэнне ў лёсе паэта, а таксама людзей, на чый лёс моцна паўплывала творчасць Янкі Купалы. Тыраж выдання — 1500 экзэмпляраў.

Будучыя беларускія кнігавыдаўцы, медыкі, юрысты, падарожнікі, перакладчыкі і мастакі, якія пакуль вучацца ў школе, таксама атрымалі ў Год навукі шмат цікавых выданняў ад «Беларускай Энцыклапедыі».

— У 2017 годзе амаль завяршылі работу над серыяй «Асветнікі Беларусі», — распавядае Ларыса Уладзіміраўна. — Кнігі серыі былі прысвечаны выдатным культурным дзеячам: Ёўфрасінні Полацкай, Францыску Скарыну, Кірылу Тураўскаму, Казіміру Семановічу, Яну Баршчэўскаму і іншым. Аўтар — кандыдат філасофскіх навук Эдуард Дубянецкі. У кнігах шмат ілюстрацыйнага матэрыялу, тэксты адаптаваныя для школьнікаў. Такім чынам, атрымаўся карысны дапаможнік для ўсіх, хто вывучае беларускую культуру.

Новыя кнігі з'яўляюцца ў папулярных энцыклапедычных пазнавальных серыях для дзяцей «Беларуская дзіцячая энцыклапедыя» і «Маленькі прафесар». З 2012 года ў серыі «Маленькі прафесар» выдадзена каля ста кніг! У год навукі пачылі свет своеасаблівыя міні-энцыклапедыі «Як працуюць вучоныя»: географ, медык, хімік, археолаг...

Фота Кастуся Дробавя.

Сярод навінак «Беларускай дзіцячай энцыклапедыі» — кнігі «На чым іграе музыка» Надзеі Дзямідавай, «Самыя неабичныя музеі Беларусі» Людмілы Мінкевіч, «Летучыя прызракі» Марыі і Віктара Дзям'янчыкаў, «Роботы і людзі» Рыгора Пракаповіча, «Вялікія князі Вялікага Княства Літоўскага» Валерыя Пазнякова, «На лесной тропинке» Леаніда Чумакова, «Да бабулі на вёску» Алеся Сачанкі.

— Аўтары нашых кніг — спецыялісты, якія маюць ґрунтоўныя веды, — адзначыла Ларыса Языковіч. — Яны абавіраюцца на навуковыя факты, але пішуць для дзяцей цікава і проста. Марыя і Віктар Дзям'янчыкі шмат гадоў вучаюць кажаноў і прадставілі выдавецтву ўнікальныя фотаздымкі. Як з'явіліся ў нас кажаны? Дзе яны жывуць? Якія незвычайныя здольнасці яны маюць? Не кожны адкажа на гэтыя пытанні, а дзяцей дзіўныя жывёлы дакладна зацікавяць! «Робаты і людзі» — тэма, якая актыўна абмяркоўваецца на працягу многіх гадоў. Рыгор Пракаповіч працуе ў галіне робататэхнікі і ў кнізе дае адказы на мноства «гарахых» пытанняў. Ён распавядае, калі, дзе і як з'явіліся першыя роботы, хто і навошта іх распрацоўваў, як гэта робіцца ў Беларусі. Бацькам, настаўнікам, выхавальнікам, якія хочуць пазнаёміць гарадскіх дзяцей з традыцыйнай культурай, прапануем кнігу «Да бабулі на вёску». Аўтар Алесь Сачанка распавядае пра вясковы лад жыцця. Разам з героямі кнігі Паўлінкай і Міхаськам чытач даведаецца пра традыцыйныя заняткі сялян, побыт, прылады працы, прадметы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, нацыянальныя стравы, святы і абрады. Выданне дапоўнена цікавымі пытаннямі і заданнямі, твораі мастацкай літаратуры, каляровымі ілюстрацыямі. Ёсць у кнізе і невялікі тлумачальны слоўнік.

У 2017 годзе бяруць пачатак некалькі новых серыі. Самая карысная — «Таямніцы беларускай мовы». У гэтай серыі вышлі кнігі «Падобнае — непадобнае. Сінонімы, антонімы, амонімы, паронімы», «Заалагінкі народнай мудрасці. Фразеалагізмы», «Адным словам не скажаць. Безэквівалентная лексіка». Аўтары папулярных кніг — беларускія мовазнаўцы, якія распавядаюць школьнікам пра сакрэты роднай мовы. Наступная серыя — «Самыя-самыя», якая ўжо налічвае каля дзесяці кніг.

Кнігі накіштальт «Самыя вялікія азёры» ці «Самыя вялікія дрэвы» сёння вельмі папулярныя ў свеце. Супрацоўнікі выдавецтва вырашылі адшукаць самае-самае ў Беларусі. Так з'явіліся кнігі «Старажылы, волаты, монстры», «Чыстыя, глыбокія, прыгожыя... Азёры

Беларусі», «Преданные, умные, красивые. Собаки», «Буры гаспадар лясоў», «Вялікія, магутныя, хуткія» і інш.

Выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя» прапануе кнігі і для сямейнага чытання. І гэта не толькі знакамітыя выданні Алеся Сушы з серыі «Беларуская дзіцячая энцыклапедыя» — «Францыск Скарына — чалавек-энцыклапедыя», «Францыск Скарына — чалавек свету», «Францыск Скарына — чалавек-легенда»... Летась была заснавана серыя «Энцыклапедыя народнага майстра», прысвечаная эксклюзіўным беларускім рамёствам. Кніга Гульнаны Качан «Куклы: оберегі, абрадовыя, ігровыя. Ілюстраваны мастер-класс» распавядае, як рабіць лялькі згодна з народнымі традыцыямі. У кнізе ёсць падрабязныя схемы з малюнкамі, пакрокавым апісаннем, асобная ўвага звернута на значэнне розных відаў цацак. У кнізе «Пасланні ад продкаў». Пра што распавядае беларускі арнамент? аўтар Алесь Коршак на падставе друкаваных крыніц паказвае, што азначаюць найбольш пашыраныя сімвалы і іх варыянты. Алена Гурэцкая ў кнізе «Лозоплетение» тлумачыць, як рабіць цудоўныя рэчы з лазы. Цяпер выдавецтва рыхтуе кнігі пра беларускую вышыўку і пісанкі.

Ларыса Языковіч прапануе звярнуць увагу і на кнігу «50 унікальных запаведных тэрыторый Беларусі» (тэкст на рускай і англійскай мовах):

— Слушна было б спытаць: «Чаму менавіта пяцьдзесят, калі запаведных тэрыторый у нашай краіне больш за тысячу?» Гэтае пытанне мы абмяркоўвалі з Навукова-практычным цэнтрам Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі па біярэсурсах. Летась выдавецтва святкавала юбілей — 50 гадоў. На тым і вырашылі: вызначылі самыя цікавыя рэгіёны Беларусі, выбралі фотаздымкі, карты. Кніга мае цудоўнае мастацкае аздабленне і прэзентуе ўнікальныя фотаздымкі, зробленыя квадراكоптарам, якія раней нідзе не друкаваліся.

Кнігі «Беларускай Энцыклапедыі» хутка знаходзяць чытачоў, добра разыходзяцца па бібліятэках.

— Некалькі гадоў таму мы абмяркоўвалі перспектывы развіцця выдавецтва, думалі, як знайсці сваю нішу. Доўга спрачаліся, прапаноўвалі ідэі і прыйшлі да высновы: наша мэта — адлюстравач у энцыклапедычным фармаце ўсё цікавае і значнае, што ёсць у Беларусі. Гэта не толькі гісторыя і культура, але і многія іншыя рэчы, якія заслугоўваюць увагі, — падагульняе Ларыса Языковіч.

Марыя ШЧЫПАНАВА,
Алесь ЛАПЦКАЯ

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ ПА-ТАДЖЫКСКУ

У часы існавання Савецкага Саюза была цэлая праграма па перакладах класічнай нацыянальнай літаратуры на мовы народаў свету. Здаралася, што кнігі, асобныя публікацыі Я. Купалы, Я. Коласа, М. Танка, іншых пісьменнікаў выходзілі на англійскай і іншых мовах і ў Мінску, але часцей — у Маскве, выдавецтвах іншых краін. Беларускую літаратуру добра ведалі ў Польшчы, Германіі, Балгарыі, Чэхаславакіі, Югаславіі.

Цяпер сітуацыя істотна змянілася. У апошнія гады падзеі, звязаныя з новымі перакладамі, выданнем новых беларускіх кніг на іншых мовах, здараюцца нячаста. Асабліва па-за ўвагай аказаліся класікі: Якуб Колас, Янка Купала, Максім Багдановіч... Хіба што летась выдадзены па-сербску зборнік «Вянок» — у перакладзе Даяны Лазаравіч. Таджыкскі паэт Салім Зарафшанфар пераклаў вершы Максіма Багдановіча на сваю родную мову.

У Душанбэ ў газеце «Адабіят ва саньят» («Літаратура і мастацтва») пабачыла свет вялікая падборка вершаў класіка беларускай паэзіі ў перакладзе на таджыкскую мову. У нумары ад 22 лютага 2018 года цэлая паласа прадстаўлена новым пераўвасабленнем на адну са старажытных моў Усходу паэзіі Максіма Багдановіча. Падзея вартая шырокай увагі па розных прычынах. Па-першае, перакладчык Салім Зарафшанфар — яркае імя ў сучаснай таджыкскай паэзіі. Па-другое, майстар слова дакладраваў гэтую публікацыю як пачатак работы над стварэннем зборніка М. Багдановіча на таджыкскай мове. І газета «Адабіят ва саньят» надрукавала падборку з уступным словам даўняга сябра беларускай літаратуры, арганізатара многіх сумесных праектаў беларуска-таджыкскага літаратурнага, культурнага пабрацімства — прэзаіка, публіцыста, перакладчыка Ато Хамдама.

Застаецца дадаць, што ў апошнія дзесяць гадоў у Душанбэ на таджыкскай мове пабачылі свет кнігі беларускіх паэтаў, прэзаікаў Алеся Бадака, Міколы Мятліцкага, Георгія Марчука, Юрыя Сапажкова, Марыі Рудовіч. Усё гэта адбылося дзякуючы ініцыятыўнай працы Ато Хамдама, які яшчэ з'яўляецца і членам Саюза пісьменнікаў Беларусі. Часта бывае, між іншым, у Мінску. У Беларусі яго творы друкаваліся і асобнымі выданнямі, і на старонках літаратурна-мастацкіх перыядычных выданняў.

Сяргей ШЫЧКО

прадстаўляюць праз інфармацыйную спадчыну яе абласцей

Зудзелам Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі распачаўся цыкл мерапрыемстваў пад агульнай назвай «Інфармацыйныя скарбы зямлі беларускай». Наведнікам імпрэз прадставяць вынікі работы айчынных бібліятэк, архіваў, музеяў, навуковых ды адукацыйных устаноў, а таксама аматараў краязнаўства, якія вывучаюць, аднаўляюць і папулярызуюць гісторыю родных мясцін. Мэта новага праекта — бліжэй пазнаёміць беларусаў з інфармацыйнай спадчынай нашай краіны праз цікавыя мерапрыемствы.

Вынікі першага праекта прэзентавалі ў галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Падарожжа пачалося з Віцебшчыны — зямлі мастацтваў, якая мае багатую і цікавую гісторыю. Мастакі, пісьменнікі, музыкі, навукоўцы — спіс выбітных імёнаў прадстаўнікоў палягае ва ўсіх кірунках інтэлектуальнай дзейнасці. Але гэтыя імёны захаваліся для нашчадкаў дзякуючы інфармацыйным крыніцам ды руплівай працы архівістаў і даследчыкаў. Сучаснае і мінулае айчыннага краязнаўства прэзентавалі загадчыца сектара краязнаўства і праектнай работы НДА бібліяграфіі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Анжаліка Ганчарова, намеснік дырэктара па навуковай рабоце Віцебскага абласнога краязнаўчага музея Валерый Шышанаў, вядучы бібліёграф аддзела краязнаўчай літаратуры і бібліяграфіі Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна Кацярына Яскевіч, настаўнік гісторыі Віцебскага кадэцкага вучылішча, кандыдат гістарычных навук Мікалай Півавар.

— З гэтым праектам мы ўжо год, — паведаміла намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі

Скарбы зямлі беларускай

Беларусі па інфармацыйных рэсурсах Таццяна Кузьмініч. — Праз імпрэзу «Інфармацыйныя скарбы зямлі беларускай. Віцебшчына» мы падводзім вынікі сумеснай работы з віцебскімі краязнаўцамі-даследчыкамі, бібліятэчнымі і музейнымі супрацоўнікамі, гісторыкамі і архівістамі, а таксама знаёмімся з дасягненнямі ў вывучэнні гісторыка-культурнай спадчыны Віцебшчыны і нашай краіны ў цэлым.

Вобраз краіны, яе гісторыя фарміруюцца ў свядомасці нашых сучаснікаў дзякуючы інфармацыйным крыніцам, якія ў свой час захавалі для наступных пакаленняў падзеі таго часу. Гэтыя крыніцы заслугоўваюць асобнай увагі, таму госці імпрэзы даведаліся пра існаванне падрыхтаваных з гэтай нагоды мультымедычных выданняў «Деятельность Витебской ученой архивной комиссии (1909—1919): документы и материалы» і «Региональная история Беларуси в документах и материалах Виленской археографической комиссии (1864—1915)». А фарміраванне мастацкага вобраза горада Віцебска прасачылі па прэсе мінулага стагоддзя: на прыкладзе газет кшталту «Віцебскага лістка» Валерый Шышанаў распавёў пра творчае жыццё вобласці ў паслярэвалюцыйныя часы, калі на старонках штотыднёвікаў гучалі імёны Марка Шагала і Казіміра Малевіча.

Іншым абласцям Беларусі таксама ёсць, чым ганарыцца, — далей праект «Інфармацыйныя скарбы зямлі беларускай» пакажа культурную спадчыну Брэстчыны.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Форма энергіі

Напрыканцы лютага ў дзіцячай школе мастацтваў і вакальна-харавага майстэрства г. Горкі адбылася прэзентацыя зборніка лірыкі Сяргея Кісялёва «Памяти нить». Кніга пабачыла свет у сталічным выдавецтве «Белпрынт». Пад адной вокладкай сабраныя вершы, якія ўвайшлі ў пяць прыжыццёвых зборнікаў С. Кісялёва: «Дорога домой», «Родник», «Светлый вечер», «Одинокий путь», «Осенние цветы».

Па словах складальніка і галоўнага рэдактара гэтага выдання жонкі паэта Галіны Кісялёвай, Сяргей Андрэевіч даўно задумаў выдаць кнігу. На жаль, мара ажыццявілася толькі пасля смерці. Вершы ў кнізе прадстаўлены ў тэматычнай паслядоўнасці ў васьмі раздзелах, кожны з якіх суправаджаецца эпіграфамі-радкамі з яго твораў.

Сімвалічна, што мерапрыемства адбылося якраз у дзень нараджэння паэта — 27 лютага. Ініцыятарам і арганізатарам выступіла народнае літаратурнае аб'яднанне «Роднае слова». У актавай зале сабраліся аматары паэзіі, калегі па працы, сябры, школьнікі і студэнты БДСГА. У цудоўным выкананні вучняў школ горада і раёна, выхаванцаў тэатральнага класа «Светлячок» дзіцячай школы мастацтваў і вакальна-харавага майстэрства, студэнтаў творчага клуба «Дэбют» БДСГА гучалі вершы, прысвечаныя тэмам малой радзімы, кахання, прыроды, ваенна-патрыятычная і філасофская лірыка.

Успаміны пра паэта і ўражанні аб кнізе выказалі прыхільнікі творчасці, калегі па працы і пяры, сябры, госці. Паэта згадвалі і як генератара не толькі цудоўных вершаў, лакалічных фраз, трапных жартаў, але і станоўчай энергетыкі.

Людміла ДЗЕРУЖКОВА, кіраўнік народнага літаратурнага аб'яднання «Роднае слова», г. Горкі

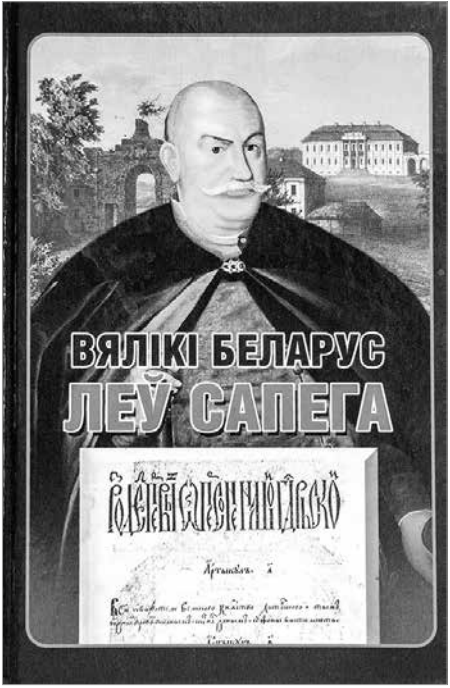
Слова Вялікаму канцлеру

Ёсць у нацыянальнай гісторыі такія постаці, пра якіх, колькі б ні выдавалі манаграфій, энцыклапедыі і ні змяшчалі ў друку асобных публікацый, усё адно яшчэ нешта застаецца недасказаным. З'яўляюцца новыя факты, адшукваюцца новыя згадкі ў старажытных дакументах, прыходзіць новае пакаленне даследчыкаў, якое па-іншаму асэнсоўвае многія грамадскія працэсы... А часам і проста трэба нагадаць сучаснікам, дзякуючы чыёй плённай дзейнасці маем грунт пад нагамі.

«Вялікі беларус Леў Сапега» — так змястоўна і лаканічна названы зборнік матэрыялаў, што пабачыў свет напрыканцы 2017 года ў выдавецтве «Харвест». Кніга складаецца з чатырох прац, у якіх асвятляюцца розныя аспекты дзяржаўнай і грамадска-палітычнай дзейнасці нашага славутага продка. Анатоль Тарас распачынае кнігу падрабязным апісаннем біяграфіі Льва Сапегі, а гістарычны нарыс Вітаўта Чаропкі дае чытачу магчымасць напоўніцу заглябіцца ў лабірынты беларускай мінуўшчыны. Акрамя гэтага, у зборніку прадстаўлена адна з першых публікацый, прысвечаных гістарычнаму дзеячу, — артыкул Мікалая Шкялёнка «Вялікі канцлер Леў Сапега», які друкаваўся ўпершыню ў 1933 годзе, а таксама перакладзены з літоўскай мовы гістарычны агляд Станіслава Лазуткі «Леў Сапега. Жыццё, дзяржаўная дзейнасць, палітычныя і філасофскія погляды».

Зборнік аздоблены рэпрадукцыямі мастацкіх выяў канцлера ВКЛ і яго сучаснікаў, старонак славуэта Статута ВКЛ, фотаздымкамі сучаснага выгляду гістарычных мясцін. У дадатку — «Зварот Льва Сапегі да ўсіх станаў Вялікага Княства Літоўскага» і «Прамова Льва Сапегі на Берасцейскім царкоўным саборы 1596 года» ў перакладзе на сучасную беларускую мову Івана Саверчанкі.

Наталля НАРУТОВІЧ

Плён супрацоўніцтва

Усталічным выдавецтве «Колорград» пабачыла свет кніга вершаў вядомых сучасных украінскіх паэтаў Сяргея Дзюбы і Таццяны Дзюбы «Горад Зіма». Укладанне кнігі і пераклад з украінскай мовы зрабіў паэт і перакладчык, лаўрэат рэспубліканскіх і міжнародных літаратурных прэмій Міхась Пазнякоў.

Сяргей Дзюба — лаўрэат многіх нацыянальных і міжнародных літаратурных прэмій, аўтар шматлікіх кніг, перакладзеных на 65 моў свету і выдадзеных у 37 краінах. Прэзідэнт Міжнароднай літаратурна-мастацкай акадэміі Украіны, жыве ў Чарнігаве. Яго жонка Таццяна Дзюба, доктар

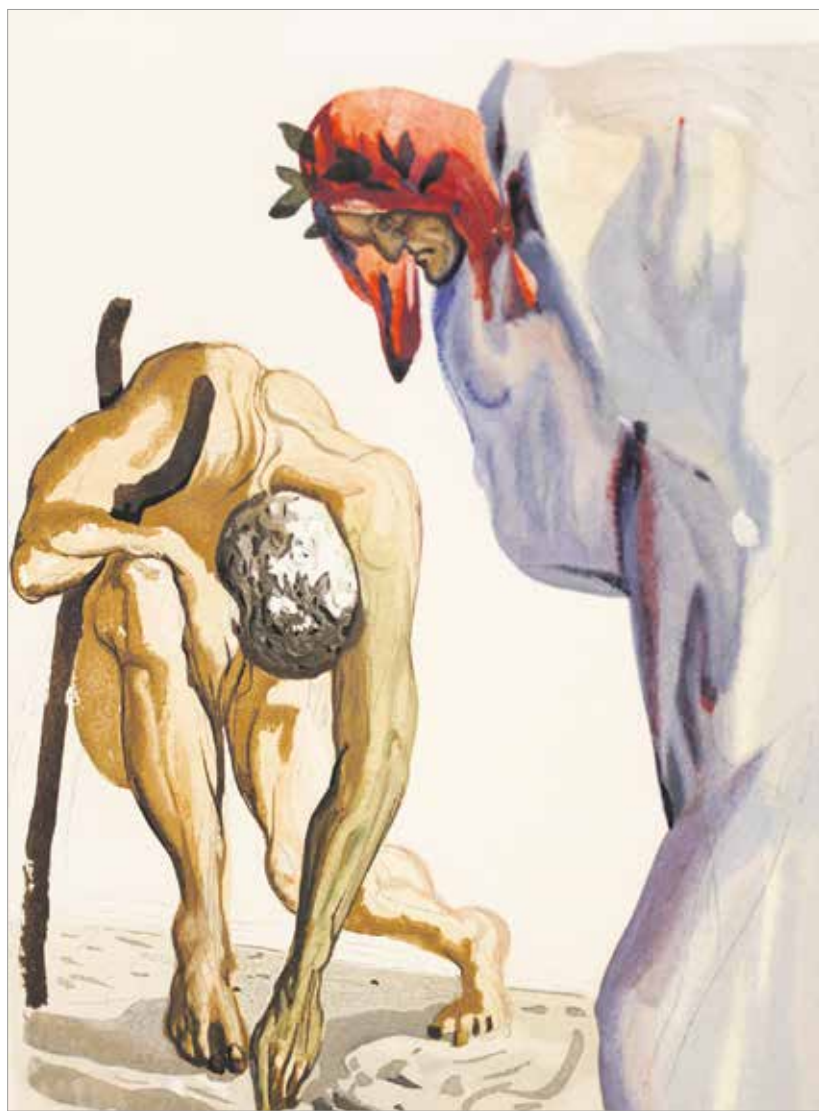
навук па сацыяльных камунікацыях, прафесар, таксама лаўрэат шматлікіх нацыянальных і міжнародных літаратурных прэмій. Яе кнігі паэзіі перакладзены на 65 моў свету і надрукаваны ў 31 краіне.

Зборнік «Горад Зіма» складаецца з дзвюх кніжак: Таццяны Дзюбы «Белыя анёлы» і Сяргея Дзюбы «Зіма такая маленькая бы японка». Прадмовы да абедзвюх напісаў паэт, лаўрэат міжнародных і нацыянальных літаратурнай прэміі Анатоль Аўруцін. Зборнік вершаў «Горад Зіма» — своеасаблівы плён супрацоўніцтва беларускіх паэтаў з украінскімі калегамі. І гэтае супрацоўніцтва будзе пашырацца.

Павел КУЗЬМІЧ

Сугучнасць геніяў

Падарожжа па слядах Дантэ і Далі можна здзейсніць у Нацыянальным гістарычным музеі

«Перашкода ў прыцемках».

На пачатку каляндарнай вясны ў Мінску адбылося доўгачаканае мастацкае свята: у Нацыянальным гістарычным музеі Беларусі прэзентавалі выстаўку графічных твораў таленавітага жывапісца Сальвадора Далі, зробленых аўтарам да выдання «Боскай камедыі» ў гонар 700-годдзя Дантэ Аліг’еры. Творы знаходзяцца

ў прыватнай калекцыі італьянца Андрэа Пантальцы і былі дастаўлены з Рыма ў Мінск прамым рэйсам.

Калі куратар выстаўкі Вольга Кліп даведалася, што ілюстрацыі з першага сакавіка па першага мая будуць вольныя, доўга не задумвалася і пачала праводзіць перамовы наконт магчымасці экспанавання калекцыі ў Беларусі. Досвед у арганізацыі такіх буйных выставак ёсць: успомніць хаця б экспазіцыю Рэмбранта мінулым летам. За паўгода ў мастацтвазнаўцы атрымалася вырашыць усе пытанні. І цяпер сто ілюстрацый Далі ўпрыгожваюць залу Гістарычнага музея. З транспарціроўкай твораў гэтым разам справіцца было лягчэй, чым у папярэдніх праектах, у тым ліку і таму, што гэтыя работы дваццатага стагоддзя. Дарэчы, «Белавія» сёлета выступіла партнёрам, таму дастаўка карцін арганізатарам абышлася бясплатна. Акрамя таго, сёлетня спаўняецца сто гадоў з моманту першай выстаўкі Сальвадора Далі, таму праект для Беларусі стаў сімвалічны.

— Безумоўна, мы заўсёды сутыкаемся са складанасцямі транспарціроўкі твораў мастацтва. І гэта здаецца бязмежна цяжкім. Але калі я бачу, што людзям такія праекты патрэбныя, адразу пра ўсё забываю, — расказвае Вольга Кліп. — Гэта вялікая справа, да якой глядач не застанеца абыякавы. Пасля таго, як мы зрабілі некалькі падобных праектаў, з’явіліся сябры і партнёры. Я часам здзіўлюся, як мастацтва можа аб’ядноўваць. Гэтым праектам мы вырашаем адукацыйныя задачы. Хачу, каб ён прыцягваў не толькі візуальна, але і каб усе разумелі: на выстаўцы іх не пакінуць у адзіноце: кожны, хто трапіць у залу, зможа даведацца больш і пра Дантэ, і пра Далі. Тут можна будзе разабрацца і ў асаблівасцях графікі мастака, і зразумець, у чым цуд такога твора, як «Боская камедыя». Магу з упэўненасцю сказаць, што, калі хто не чытаў гэты твор, пасля прагляду экспазіцыі і гутаркі з нашымі спецыялістамі абавязкова зацікавіцца ім.

«Боская камедыя» Дантэ Аліг’еры — знакавы твор для сусветнай культуры. Менавіта таму Сальвадор Далі з такім захапленнем узяўся асэнсавачь яго праз мастацтва. Ілюстрацыі лёгка супаставіць з канкрэтнымі фрагментамі твора Дантэ — настолькі літаральна яны перадаюць сітуацыі, жэсты, нават колеры. Гэта неверагодна прыгожыя і ўнікальныя работы, па сюжэтнасці яны фармальна размяркоўваюць прастору залы на тры часткі: пазначана пекла, чысцілішча і рай. Важна чытаць вытрымкі з тэксту пад кожнай ілюстрацыяй. Выстаўка асабліва добрая тым, што можна атрымліваць асалоду ад твораў мастацтва і адначасова чытаць яе як кнігу, вывучаць па ёй антычных і сярэднявечных персанажаў.

— Спадзяюся, што падобны праект, дзе глядачу прадстаўлена майстэрства двух геніяў, на эмацыянальным узроўні не пакіне нікога абыякавым, — дзеліцца Вольга Кліп. — Нават калі мы нічога не разумеем у культуры Сярэднявечча, то варта задумацца, што перад намі арыгіналы, якія маюць магутны эмацыянальны пасыл. Але ж Далі цікавы ўсім: ён пакінуў багатую творчую спадчыну.

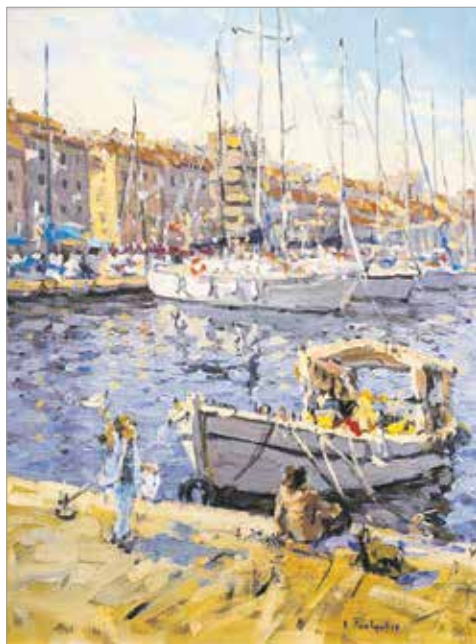
Візітоўкай экспазіцыі сталі не толькі маляўнічыя ілюстрацыі, але і фігура анёла, напісаная шарыкавай ручкай, — экспанат нумар 101. А таксама мудрагелісты аўтограф побач: Сальвадор Далі асабіста падпісаў тытульнік юбілейнага выдання «Боскай камедыі» ў 1965 годзе. Выстаўка мае ўзроставае абмежаванне «16+». Але, на думку Вольгі Кліп, экспазіцыю карысна наведаць з дзецьмі: каб растлумачыць і паказаць, за якія ўчынкi чалавеку пагражаюць вечныя пакуты. Тут можна пабачыць, як мастак уяўляў пекла альбо рай ці чысцілішча (Дантэ сцвярджаў, што там пабываў). Далі падарожнічаў туды разам з паэтам і прапануе здзейсніць такое падарожжа нам.

Вялікае задавальненне — убачыць арыгіналы Далі. Падчас работы выстаўкі ў музеі будуць праводзіцца гутаркі са спецыялістам па італьянскай літаратуры і па «Боскай камедыі» Дантэ. Гэта дапаможа ўспрыняць адлюстраваныя матывы. Таксама гаворка пойдзе пра псіхааналіз у сюррэалізме, што дазволіць зразумець адметнасць вобразнасці Сальвадора Далі.

Вікторыя АСКЕРА

НЕПАРАДНЫЯ ПАРТРЭТЫ ГАРАДОЎ

Падарожжа — адзін з самых захапляльных відаў адпачынку. Приемна адкрываць новыя гарады, мястэчкі, цікава вывучаць розныя культуры і пазнаваць іх традыцыі. Мастакі з Брэста Таццяна і Валерый Патворавы, без перабольшання, жывуць падарожжамі. Кожны год яны плануюць шмат маршрутаў па розных напрамках, а пасля ўражанні пераносяць на палатно. Нядаўна ў галерэі «Арт Хаос» творцы прэзентавалі мастацкі праект «Ад Піцера да Марсэля», па якім можна скласці своеасаблівую мапу прыгожых месцаў.

Валерый Патвораў
«Шчаслівая раница», 2017 г.

З дапамогай свайго праекта мастакі запрашаюць глядачоў адкрыць разнастайнасць свету, адчуць яго цеплыню, прыгажосць. Абодва творцы канцэнтруюць увагу на ўнікальнасці наведаных мясцін. Яны пазбягаюць стэрэатыпаў і падкрэсліваюць, што ў кожнай краіне можна знайсці шмат незвычайных і цікавых куткоў, адметнасць якіх раскрыецца толькі падчас асабістага знаёмства.

— Мы пастараліся паказаць асноўныя тэмы і пытанні, з якімі сутыкаемся падчас кожнага выезду, — расказвае Таццяна Патворава. — Аб’ядналі работы ў шэсць серый. Не задумваемся, ці будзем паўтарацца. Шмат ездзім, шукаем цікавыя ракурсы, стараемся прадстаўляць не парадны партрэт горада, а яго асаблівасці, нашы адчуванні. Мне цікава факсуавацца на маленькіх вулачках, а не на цэнтральных праспектах. Галоўнае — перадаць атмасферу. Калі гэта Піцер, то паказаць снег, які яму так пасуе. Не бывае такога, каб творчая паездка прайшла безэмацыянальна.

У нас шмат энергіі, якой хочацца падзяліцца.

Мастацкія серыі прысвечаны гарадам розных краін. Але ж і пра радзіму творцы не забываюць. Сярод пейзажаў — краявіды Брэста, Гродна, маленькіх вёсчак. Напрыклад, серыя Таццяны Патворавай «Лета ў Ліпава» прысвечана цёплым летнім дням. Мастачка такім чынам кліча цяпло. Год таму творца набыла лецішча ў вёсцы пад Кобрынам, цяпер там збіраюцца розныя мастакі для натхнення.

Увогуле, пейзажы беларускіх мясцін побач з краявідамі Сэн-Трапэ ніколі не губляюцца, выглядаюць годна. Ёсць адчуванне пэўнай моцы і ў грацыёзнасці прыроды, і ў яе колеравых спалучэннях.

— Мы імкнуліся найбольш шырока прадставіць сваю творчасць, хацелася паказаць родную беларускую прыроду і ў той жа час перадаць адметнасць еўрапейскіх гарадоў, прадэманстраваць глыбіню Расіі, — дзеліцца Валерый Патвораў. — Мы з Таццянай з тых мастакоў, якія не любяць сядзець на адным месцы. Шмат падарожнічаем і ўсюды знаходзім унікальныя рысы розных краін, гарадоў, месцаў. Не хочацца спыняцца на адной тэме, адной мясцовасці. Цікава

Таццяна Патворава «Лютыскі снег», 2018 г.

было ахапіць шмат гарадскіх аспектаў у адной прасторы. Напрыклад, для мяне горад Гродна такі ж яркі і сонечны, як Сэн-Трапэ. Паверце, іх нескладана было аб’яднаць па духу ў адну экспазіцыю. Брэст — такі ж чароўны і светлы, як Марсэль. Нашы беларускія гарады — гэта каштоўнасці, праз якія можна прадэманстраваць сваю культуру, расказаць пра яе іншым народам. Мы павінны пазіцыянаваць сваю краіну і сябе праз сяброўства і падкрэсліваць сваю самабытнасць.

Выстаўка творцаў нагадвае вялікі альбом падарожнікаў, дзе кожная работа заснаваная на асабістай гісторыі і любові да справы.

Вікторыя АСКЕРА

ТЫ — БУДЗЕШ!

Бескарыслівая бацькоўская любоў на гродзенскай сцэне

Знайсці чалавека, для якога раман Рамэна Гары «Абцяцанне на досвітку» будзе аб'якавым, немагчыма. І вось прычына кранальнасці гэтага твора: тэма рамана — бязмежная любоў маці да свайго дзіця. Паглядзець на гэтыя пачуцці можна ў Гродзенскім тэатры лялек, дзе адбылася прэм'ера спектакля «Абцяцанне на досвітку».

Не так часта мастацкі кіраўнік тэатра (у дадзеным выпадку Алес Жук-жа) дапускае да працы са сваімі актёрамі маладых рэжысёраў-дзіпломнікаў. Хоць Дзмітрый Пятроў (псеўданім якога — Чакчы Фраснакерс) яшчэ не скончыў інстытут, у яго творчай скарбонцы ўжо 10 пастаноўленых спектакляў, акрамя чаго

яркая, перапоўненая жыццёвай сілай, яна адчайна любіць свайго сына. Амаль да канца спектакля гэты вобраз будзе выконвацца жывым планам, і з гэтага моманту ўжо нічога не адцягне глядача ад яе. Як зачараваны, ён будзе пражываць з ёй усе падзеі спектакля: пераезды, голад, вопіс маёмасці, знявагі, але галоўнае — пачуццё

атрымаецца. Ты будзеш. Ты — станеш».

Ва ўспамінах галоўнага героя Рамана прысутнічаюць і іншыя персанажы. Але тое, што здавалася такім значным раней, у параўнанні з мамай цяпер ніякае, іранічнае. І тут тэатр лялек уступае ў свае законныя правы: з'яўленне кожнай лялькі цалкам мэтазгоднае, бо гэта сімвалы пэўнага этапу жыцця. Вось Валянціна — першае каханне Рамана, манерная і штучная; Пікельны — чалавек без жыццёвых мэтай, які доўга ловіць матылькоў, а потым, не ведаючы, што з ім рабіць, адпускае: кранальна, сумна ды блізка. Ці многія з нас ведаюць, як жыць?

А вось маці дакладна ведае. Даць сыну веру ў свае сілы, зрабіць з яго лаўрэата Нобелеўскай прэміі, дыпламата, драматычнага артыста. Нягледзячы на тое, што часу ў яе засталася няшмат, жанчына нават падчас развітання нагадвае сыну, што варта стаць «сапраўдным чалавекам». Яго абцяцанні для яе — выратаванне ды заспакаенне. Разам з тэмай сямейных адносін рэжысёр уплятае ў спектакль і тэму вайны. Апошняя, дарэчы, прадстаўлена ў форме дзіцячай гульні. Салдацікі — толькі цацкі ў чужых руках. Раман вяртаецца з вайны, а дома яго ўжо чакае трагедыя: маці больш няма, лісты ад яе яму не даходзілі. І зараз гэтыя 250 канвертаў — мяккая падушка, у якую РOME хочацца ўткнуцца...

У першакрыніцы, рамане Рамэна Гары, гучыць думка пісьменніка, што ён дамогся ўсяго, пра што марыла мама, але ці стаў шчаслівы? У Гродне рэжысёр сваім спектаклем ставіць іншае пытанне: «А што такое любоў?» Яна бескарыслівая, аддае ўсё і нічога не патрабуе наўзамен. Аўтары спектакля дрыготка, з захапленнем, прадстаўляюць гэта найчысцейшае з чалавечых пачуццяў. І дзіўнае адчуванне свята і датычнасці да прыгожага глядач выносіць з сабой. «Маці ніколі не аддаюць належнае па іх заслугах. Мая, па меншай меры, атрымала права на кнігу», — кажа Рамэн Гары. А чым мы можам разлічыцца са сваімі бацькамі за любоў?

Вольга АВАСІЛЬКІ

Сцэна са спектакля «Абцяцанне на досвітку».

КАМАНДНАЯ ГУЛЬНЯ

Тэатральны квіз — тэст для асабліва зацікаўленых

Насамрэч тэатр — каманднае мастацтва. І нават калі гаворка пра монаспектакль, дзе на сцэне адзін актёр, але на тое, каб мы праз яго атрымалі пэўны сэнс, працуе ўсё адно каманда: аўтар-драматург, рэжысёр-пастаноўшчык, сцэнограф, мастак, музыка, святло... Таму цалкам арганічна з гэтым відам мастацтва спалучаецца тэатральны квіз — камандная інтэлектуальна-забаўляльная гульня, разлічаная на логіку і здагадлівасць.

Для захопленых тэатрам асоб — выдатная магчымасць на практыцы правесці свае веды. А яшчэ гэта магчымасць для нефармальнага зносіна з тымі, хто любіць тэатр і мае свае ўзаемаадносінны з ім: гэта месца і для прыемнага баўлення часу, і для разваг з дыскусіямі аб тым, што ўбачылі. І нават пасля вяртання з тэатра ён можа яшчэ доўга не адпускаць, падштурхоўваючы ў думках да больш глыбокага асэнсавання пастаноўкі.

У квізе, што прапаноўвае Цэнтр візуальных і выканальніцкіх мастацтваў «АРТ Карпарэйшн», тэатр цікавы. Ну і карысны: тэатральны квіз аб'явае яркія эмоцыі, новыя веды і прызы для пераможцаў. Дата вызначана: тэатральны квіз пройдзе 24 сакавіка. Але да гэтага часу тыя, хто жадаюць паўдзельнічаць, павінны сабраць сваю каманду. У камандзе мусіць быць 5 гульцоў. Але і ў тых, хто сам сабе каманда, будзе магчымасць удзельнічаць. Толькі з адным удакладненнем: кожны гулец можа карыстацца толькі сваім розумам і кемлівасцю (выкарыстанне сотавых тэлефонаў і іншых гаджэтаў падчас гульні забаронена, інакш у чым сэнс?).

Гульня складаецца з 4 тураў: «Свет тэатра» (прадугледжваюцца пытанні пра сусветны тэатр), «Тэатр у твай галаве» (практычныя заданні, якія ацэньвае экспертнае журы), «Belarus Open» (ці ведаеце вы беларускі тэатр?), «Убачыць і пачуць» (аўдыя- і відэа-пытанні). Натуральна, калектыўны розум больш магутны, але ж не выключаюцца, што сярод беларускіх тэатралаў ёсць выдатныя інтэлектуалы і крэатыўныя асобы, якія могуць гуляць самі за сябе.

Тым не менш для таго, каб заявіць для ўдзелу каманду, неабходна адправіць заяўку з яе назвай і спісам усіх удзельнікаў. Калі ёсць жаданне ўдзельнічаць, але не збіраецца група, дастаткова даслаць імя і прозвішча, і арганізатары знойдуць каманду. Для ўсіх удзельнікаў абавязковая папярэдняя рэгістрацыя.

Гэтае задавальненне — за вашы грошы. Але зацятыя тэатралы ведаюць: асалода, якую дорыць гэтае мастацтва, нашмат большая, чым кошт квіткоў. Удзел для аднаго гульца абыдзецца ў 8 рублёў. Старт інтэлектуальнай гульні — 24 сакавіка ў сталічнай галерэі «Арт-Беларусь» (Казлова, 3). Каманда пераможцаў атрымлівае запрашальныя на прэм'ерныя паказы спектакля «Крыжовы паход дзяцей» Цэнтра візуальных і выканальніцкіх мастацтваў «АРТ Карпарэйшн».

Практыка паказвае, што інтэлектуальныя гульні цяпер даволі папулярныя ў моладзі. Але адмысловы квіз напярэдадні Міжнароднага дня тэатра можа стаць цудоўным штуршком, каб яшчэ раз правесці свае веды ў глядзельных залах розных беларускіх тэатраў. І гэта, відаць, адна з галоўных мэт арганізатараў, бо асобныя тэмы прысвечаны айчыннаму тэатральнаму мастацтву.

Марыя АСПЕНКА

малады рэжысёр з'яўляецца мастацкім кіраўніком Малога тэатра ў Санкт-Пецярбургу.

З твораў Рамэна Гары малады пастаноўшчык зрабіў неверагоднае, атрымаў выдатны спектакль для дарослых ва ўласнай інсцэніроўцы Пятрова. Ужо падчас першых рэпетыцый было заўважна, што хваля маладой энергіі, нязвычайная для нашых умераных шырот, накрыла ўсіх, хто працаваў над спектаклем. Атмасферу для кожнага шукалі персанальна: спрыяла музыка, аналіз, эцюдны метады рэпетыцый... Многія актёры ўжо забыліся, што гэта такое.

Але больш важна тое, што рэжысёр падышоў да пастаноўкі сапраўды з асабістымі пачуццямі, на першай рэпетыцыі сказаў: «Я павінен паставіць гэты спектакль дзеля сваёй мамы. Гэта гісторыя пра яе і пра мяне. Гэта яна ў маім дзяцінстве, працуючы актрысай у Сахалінскім тэатры лялек, ела танную кітайскую локшыну, каб купіць садавіну і падмяшаць мне ў кашу. Гэта яна верыла, што я стану рэжысёрам. І я павінен ім стаць дзеля яе». Калі рэжысёр «гарыць» тэмай і дакладна ведае, пра што будзе яго спектакль, калі ён умее «заразіць» актёраў, такая пастаноўка мае пазітыўныя прэгнозы.

Дэкарацыі атрымаліся мінімалістычнымі: аркушы старой паперы, сто разоў перачытаныя лісты, дэкаратыўныя кубы, празрыстыя валізкі — усё гэта стварае адчуванне зацягнутага пераезду. Бо менавіта гэта і чакае глядачоў спектакля. Мінімалізм цалкам апраўданы: успаміны не маюць патрэбы ў дадатковым антуражы.

Галоўны герой Раман (А. Рацько) закопваецца ў лісты з галавой і паглыбляецца ва ўспаміны. З'яўляецца Маці (актрыса Ларыса Мікуліч) —

У розных пакоях

Дзе шукаюць герояў для дакументальных фільмаў?

Вобраз чалавека быў базавым кампанентам савецкага дакументальнага кінематографа з вялікай і шматпланавай традыцыяй увасаблення. Новая гістарычная сітуацыя, калі надышоў адзін з самых драматычных перыядаў у гісторыі айчыннага кінематографа — злomu і адмовы ад былых традыцый, — паказала, што новае мысленне прывяло да зменаў вектара руху і каштоўнасцей паняццяў.

СЛЁЗЫ ТВОРЧАСЦІ

«Герой — гэта дзясяткі самых розных пакояў, — пісаў драматург Я. Габрыловіч. — А мы за доўгія гады пабывалі толькі ў сямі-васьмі з іх... Герой — гэта не тыражыванне, а адкрыццё...». Габрыловіч разважаў пра спрадвечную праблему станоўчага героя ў ігравым кінематографе. Але гэта ў пэўнай меры датычылася і дакументальнага. Дзверы пачалі расчыняцца, і кінематографісты ўвайшлі туды, куды не адважваліся ўваходзіць калегі з цэху ігравога кіно. Дакументалісты адкрывалі новых герояў, якім раней не было месца на грамадскіх экранях. На стужцы з'явіліся людзі, якія не ўпісваліся ў соцыйм. Сярод іх вылучаліся прадстаўнікі маладога пакалення з іх адкрыта заяўленым нежаданнем жыць па правілах, якія ўсталяваліся, і людзі — ахвяры сацыяльных абставін. Асаблівую ўвагу кінадакументалісты і СМІ выклікалі лёсы афіцыйна непрызнаных уладай мастакоў. У артыкулах, перадачах і кінастужках, прысвечаных іх творчасці, на першы план выйшла тэма асабістага лёсу і трагічных узаемаадносін паміж мастаком і грамадствам. У Беларусі першай творчай асабай, якая выклікала падобную цікавасць сваім лёсам і творчасцю, стаў мастак Аляксандр Ісачоў, які памёр праз некалькі дзён пасля першай і адзінай у яго жыцці выстаўкі ў Рэчыцы, не паспеўшы адчуць свой ашаламляльны поспех.

Артыкулы ў рэспубліканскай прэсе, цікавасць да незвычайнага жыцця мастака і яго творчай манеры, спачуванне да непрызнаных талентаў наогул, асабліва ў сувязі з заўчаснай смерцю Ісачова, гарантавалі стужцы «Не плачце па мне» (1988, сцэнарыст В. Дашук, рэжысёр А. Алай) шырокі глядацкі поспех, неверагодны нават для мастацкага фільма. У Мінску ён дэманстраваўся з аншлагамі ў адной з самых вялікіх глядацкіх залаў — у кінатэатры «Кастрычнік», атрымаў першую катэгорыю і застаўся ў гісторыі айчыннага неігравога кінематографа самай касавай кінастужкай.

Фільм «Не плачце па мне» — знакавая для айчыннай дакументалістыкі работа, і не толькі таму, што кінематографісты аператыўна зрэагавалі на «заказ» часу і зрабілі карціну, якая адпавядала сацыяльным і эстэтычным патрабаванням глядачоў. Ён стаў новым крокам у паказе на экране жыцця чалавека ва ўсім яго драматызме. Гэта быў не проста партрэт канкрэтнага чалавека з трагічным лёсам: фільм увабраў у сябе вялікі вузел праблем і канфліктаў, наколькі індывідуальных, настолькі ж і агульных.

У 1988 г. на адным з апошніх (XVII) аглядаў-конкурсаў кінапрадукцыі «Беларусьфільма» стужка атрымала галоўны прыз, бо «на той момант гэта была адзіная карціна, якая выклікала сапраўдную цікавасць... менавіта ў ёй, адзінай, былі

закладзены спробы злучэння ненаўмыснага».

Прынцыпова новая тэматыка патрабавала новай драматургіі і эстэтыкі. Матэрыял фільма быў хранікальна-падзейны, і час дзеяння стужкі ахапіў жыццё галоўнага героя ад першага поспеху да смерці. Адначасова ў фільме была лінія рэканструкцыі яго біяграфіі з закадравым аповедам, у якім таксама вылучаліся самыя драматычныя моманты жыцця. Гэта была хроніка адчужэння чалавека ад навакольнага свету. Рэчаіснасць паўстала на экране ў мностве невядомых раней дэталей і разнастайнасці праяўленняў. Ужо ў першых кадрах на экране — іншая «непарадная» рэальнасць — псіхіятрычная клініка, дзе неаднаразова лячылі героя, размова рэжысёра стужкі з галоў-

нашых дзяцей» быў зняты аўтарамі праз 25 гадоў. Яго героям было ўжо па 33 гады. Кадры з фільмаў, знятых у розны час, былі ўманціраваны ў новае экраннае апавяданне. Пры больш блізім разглядзе праз прызму мінулых дзесяцігоддзяў угадваліся не толькі лініі лёсу яго герояў. «Фільм стаў своеасаблівым лустэркам, у якім аўтары ўбачылі сябе дваццаць гадоў таму з усімі ілюзіямі ўласнай маладосці».

Аўтары стужкі разам са сваімі героямі паспрабавалі разабрацца не толькі ў асабістым жыцці кожнага, але і разам вырашыць шэраг важкіх светапоглядных пытанняў, напрыклад, такіх, як рэалізацыя асобы ў сучасным жыцці. Але, як высветлілася, сама фармулёўка паняцця рэалізацыі для герояў аказалася складанай. Наступала іншае жыццё, калі звык-

дэнтнае духоўнае апірышча, якое знаходзілася за межамі іх уласнага досведу, кінадакументалісты звярталіся да герояў, якіх выратоўвала тое, што, паводле азначэння айца Меня, цяжка выказаць словамі, — духоўнасць. «Дух намі не закладзены звонку, ён не нешта чужое нам, а гэта сама наша чалавечая прырода... Дух — гэта і мысленне, і свядомасць. І воля чалавечая — гэта ўсё той кантынум, складаны і ў той жа час адзіны цэласны паток, які паказвае асаблівасць чалавека». Другі аспект паняцця «духоўнасць» айцец Мень звязваў з «формамі рэалізацыі нашай духоўнай прыроды, з яе стаўленнем да Вечнасці, свайго прызнання, любові і творчасці, да свету, да іншых людзей».

Фільм «Партрэт з сякерай» (1987) У. Дашука стаў адной з першых работ новага напрамку ў айчынным неігравым кіно, якое звярнулася да аналізу духоўнай сутнасці чалавека. Дашук здымаў свой фільм пра народнага скульптара Івана Супрунчука на яго радзіме — у вёсцы Столінскага раёна. Аўтар адмовіўся ад традыцыйнага пазычна-апавядальнага метаду паказу самадзейных мастакоў, які звычайна зводзіўся да дэманстрацыі іх мастацкіх вырабаў, паралельна зманціраваных з замалёўкамі з жыцця. У першую чаргу рэжысёра цікавіў сапраўды станоўчы герой як асоба чалавека, які процістаяў тым, хто абраў іншы, супраціўны лад жыцця. У пачатку карціны Дашук адкрыта сутыкаў кінакадры п'яных, гвалтоўных аднавяскоўцаў Івана і яго самога — ён працаваў над скульптурай. На экране было прадстаўлена існаванне чалавека не толькі праз знешні падрабязны паказ штодзённага жыцця, але і праз яго ўнутраны духоўны стан, які рэжысёр імкнуўся выявіць пластычна і вербальна.

Вобраз Івана на экране абмалёўваўся ў спакойнай і натуральнай чарзе ўчынкаў. Падрабязна паказаны знятыя метадам кінаназірання працэс работы героя над помнікамі загінулым аднавяскоўцам і яго прыходы раніцамі ў парк, на дзіцячую пляцоўку, дзе ён прыводзіў у парадка зваленыя і сапсаваныя скульптурныя работы. Без абгавору, пакарліва Іван распавядаў пра боль за людзей, якія дазволілі сабе такія ўчынкi: «Я такім людзям дарую... На зло трэба адказваць добром, пакуль чалавек зразумее, што ён няправільна робіць. А калі адказваеш злом на зло, дык яно нараджае яшчэ большае зло...». Неаднаразова камера затрымлівалася на Бібліі, іконах на сценах. Іканаграфічны рад, па задуме аўтара, павінен быў падкрэсліць асаблівасці атмасферы дома героя, якая дапамагала процістаяць бездухоўнаму і бяздумнаму існаванню.

Спрабуючы адказаць сваім фільмам на вечнае пытанне «Чым жывы чалавек?», У. Дашук інтуітыўна намацаваў тое, што знаходзілася за межамі яго асабістага досведу (асмелюся сцвярджаць — досведу яго пакалення), але з'яўлялася сутнасцю жыцця яго героя, які імкнуўся кіравацца законамі добра і справядлівасці. У размовах паміж героем і рэжысёрам фільма не прагучалі пэўныя адказы на шматлікія светапоглядныя пытанні. Яны так і засталіся адкрытымі. Дарэчы кажучы, і сапраўднага дыялогу таксама не атрымалася. Гэта стала адлюстраваннем як і агульнай сітуацыі ў дакументальным кіно (не існавала традыцыі, за некаторымі выключэннямі, па наладжванні нефармальных дыялогавых зносін са сваімі героямі), так і ўласнай канцэпцыі рэжысёра. У. Дашук разглядаў свайго героя як тып чалавека, які процістаяў свайму асяроддзю.

Галіна ШУР

Кадр з фільма «Падзеі і трывогі 10 "А"».

ным урачом клінікі. У фільме прагучалі шчырыя споведзі самога мастака аб уплыве наркатыкаў на творчасць; нервовыя маналогі жонкі, якія ўразілі сваёй адкрытасцю і жорсткай праўдай жыцця; трагічныя прызнанні маці ў тым, якая яна шчаслівая, «што сын нарашце свой сярод сваіх» і яе падзяка тым, «хто дапамог яму зняць крыж пракажонасці». Узровень гэтай незвычайнай шчырасці перад камерай выводзіў герояў з прасторы іх асабістага жыцця ў мастацкую прастору фільма, які ўвасобіў сучасную трагедыю. Апошнія кадры, у якіх дзяўблі прамерзлую зямлю для магілы, набывалі метафарычны сэнс.

Фільм стаў адной з першых работ, якая імкнулася пазбегнуць выкрывальнай публіцыстычнай стылістыкі. Асабліва гэта датычылася закадравага каментарыя, у якім пераважаў новы, інфармацыйна-бясстрасны тон. У структуру фільма былі ўключаны ўрывкі з біблейскіх тэкстаў, гэта датычыцца і назвы стужкі. У фінале творчасць мастака падавалася як пасланне: фільм адлюстравваў тэндэнцыю стварэння новай міфалогіі — светапогляднага падыходу да асэнсавання падзей і лёсаў у хрысціянскім ракурсе з выкарыстаннем сімвалаў хрысціянскай культуры.

КАЛІ ДРЭВЫ БЫЛІ МАЛЕНЬКІЯ

Стужка «Дзеці нашых дзяцей» (1988, рэжысёры Р. Ясініскі, В. Сукманаў, Л. Гедравічус) была працягам шматгадовага цыкла фільмаў-назіранняў за лёсам дзяцей. Гэта работа стала шостай карцінай пра былых вучняў адной з гомельскіх школ. Папярэднія стужкі школьнага кінацыкла, як, напрыклад, фільм «Падзеі і трывогі 10 "А"», краналі шчырасцю пачуццяў, навізнай тэмы і спосабамі яе мастацкага вырашэння. Асабліва адзначалася «натуральнасць паводзін дзяцей у кадры... унутраная завершанасць шэрага эпізодаў і дакладны драматургічна мэтазгодны мантаж». Фільм «Дзеці

ля крытэрыі поспеху адыходзілі. Мо таму і пазбягалі героі фільма, раней шчырыя і адкрытыя, адказваць на пытанні ў лоб, як пазбягалі наогул згадаць юнацтва. Гэтыя ўспаміны неслі крыху іранічны, не рамантычны характар. Здаецца, што аўтары стужкі, сутыкнуўшыся з пакаленнем 70-х, разгубіліся. Іх героі не падсумоўвалі пражытае, яны знаходзіліся ў працэсе пераасэнсавання. Увесь драматызм лёсу гэтага пакалення, якое вырасла цалкам у пэўны час і сутыкнулася з новай гістарычнай праўдай, новымі сацыяльнымі абставінамі, выклікаў разгубленасць у аўтараў і герояў. Пасталелыя юнакі ўсё далей адыходзілі ад пакалення шасцідзясятнікаў. Час не наблізіў, а размінуў прадстаўнікоў розных пакаленняў.

Пошукам адказаў на «галоўныя пытанні» жыцця была прысвечана і карціна «Гэтыя незразумелыя старыя людзі» (1988) рэжысёраў І. і І. Пікманаў (бацькі і сына) па сцэнарыі Святланы Алексіевіч, але яе аўтараў, наадварот, цікавіла, як пры ўсведамленні ахвяр старэйшага пакалення можна захаваць веру, аптымізм і не расчаравацца ў ідэалах маладосці. Фільм пабудаваны ў форме дыялогу рэжысёраў стужкі — прадстаўнікоў розных пакаленняў з М. С. Арэхавым, ветэранам партыі. У размовах з ім аўтары імкнуліся высветліць, якім чынам чалавек захоўвае сябе ў працяглай, няспыннай барацьбе з абсурднымі і ненармальнымі абставінамі жыцця.

АД ЭТЫКІ ДА ЭСТЭТЫКІ

У неігравым кінематографе ў цэнтры ўвагі апынуліся такія этычныя катэгорыі, як гонар, сумленне, абавязак, якім імкнуліся надаць іх першапачатковы сэнс. Гэта адлюстравалася ў асаблівай цікавасці кінематографістаў да людзей у іх асобнай каштоўнасці, а не ў якасці доказаў «за» і «супраць». На дакументальным экране з'явіліся фільмы, якія імкнуліся даследаваць абставіны жыцця чалавека, яго асяроддзе, уклад, мараль. Спрабуючы намацаць тое трансцен-

ГОСЦЕМ, ДАДОМУ

Ушэрагу канцэртаў V Міжнароднага фестывалю «Уладзімір Співакоў запрашае» сёлета быў канцэрт маладых таленавітых музыкантаў — расійскага скрыпача Юрыя Рэвіча і малдаўскай піяністкі Лівікі Сакалоў. У канцэрце ўзяў удзел Дзяржаўны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь, за дырыжорскім пультам гэтым вечарам быў маэстра Аркадзь Берын. Дзякуючы творчым дасягненням дырыжора А. Берына Уладзімір Співакоў пастаянна запрашае яго для ўдзелу ў сваіх мінскіх фестывалях.

Аркадзь Берын шмат гадоў жыве ў Германіі. Але адзначае, што Беларусь яму дала шмат: тут нарадзіўся, атрымаў адукацыю, сфарміраваўся як музыкант. Ён кажа: «Я заўсёды з вялікім задавальненнем выступаю ў Мінску, чакаю сустрэчы з любімай публікай, дзе шмат маіх сяброў і калег. На працягу 34 гадоў я працаваў на кафедры дырыжыравання ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, 10 гадоў узначальваў гэтую кафедру, падрыхтаваў 70 маладых дырыжораў».

На працягу васьмнадцатых гадоў А. Берын выступае з лепшымі аркестрамі Еўропы і Расіі, у ліку якіх «Інтэрнацыянальны сімфанічны аркестр Германіі», «Берлінскі сімфонікер», камерныя аркестры «Віртуозы Масквы», «Камерата Зальцбург», «Рымская сімфанія» і іншыя. У 2009 — 2010 ён быў галоўным дырыжорам Маскоўскага сімфанічнага аркестра, а ў Ізраілі стварыў камерны аркестр «Віртуозы Ерусаліма». Дырыжор выступаў з такімі салістамі, як Хасэ Карэрас, Міша Майскі, Гіёры Фейдман, Аркадзь Валадось, Мікалай Пятроў, Даніэль Мюлер-Шот. 13 чэрвеня мінулага года на сцэне Берлінскай філармоніі прайшоў канцэрт знакамітай опернай спявачкі Марыі Гулегінай у суправаджэнні аднаго з лепшых сімфанічных аркестраў Германіі *Deutsche Philharmonie Rheinland-Pfalz*, дырыжыраваў маэстра А. Берын. Запамінальным для маскоўскай публікі быў канцэрт спевакоў Раберта Аланья і Кацярыны Шчарбачэнкі, які адбыўся ў Канцэртнай зале Барвіха *Luxury Village*. Прэса адзначала: «Увага дырыжора Аркадзя Берына да кожнай ноты і аркестравых нюансаў стварыла годны акампанемент выдатнаму дуэту, шматкроць узмацніўшы эмацыянальнае ўздзеянне музычных твораў. Тэмперамент спевакоў і дырыжора зліўся ў адно: было адчуванне, што музыкі працуюць разам на працягу многіх гадоў і ідэальна адчуваюць адзін аднаго».

Аркадзь Берын ганарыцца тым, што сумесна з Дзяржаўным сімфанічным аркестрам Рэспублікі Беларусь браў удзел у святкаванні 950-годдзя Мінска.

Можна ўявіць, якое хваляванне і ў той жа час радасць была ў маладых музыках Юрыя Рэвіча і Лівікі Сакалоў выступаць у канцэрце з такім славутым музычным мэтрам на фестывалі Співакова ў Мінску. У першым аддзяленні канцэрта выконвалася італьянская класічная музыка, другое было прысвечана амерыканскаму кампазітару Дж. Гершвіну. Уверцюра да оперы «Набука» Дж. Вердзі на пачатку канцэрта прагучала вельмі ярка, узнёсла і адразу надала ўрачысты настрой.

Ю. Рэвіч выканаў Канцэрт № 2 сі мінор ор. 7 Н. Пяганіні. Ён выдатна справіўся з усімі тэхнічнымі складанасцямі музыкі вялікага італьянца. Можа быць, некалькі скавана і асцярожна была выканана 1 частка *Allegro maestoso*, але 2-я і 3-я часткі скарылі дасканаласцю гучання. У 2-й частцы вытанчана і выразна прагучала кантылена. У 3-й частцы *Rondo «La Campanella»* (званочак) музыкант упэўнена і ярка прадэманстравваў усе складаныя скрыпачныя прыёмы. Юрый іграе на скрыпцы Страдзівары 1709 года, ласкава прадстаўленай яму з сямейнага фонду Го. У свае 26 гадоў ён ужо дасведчаны скрыпач. Вучыўся ў школе пры Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі, затым у Венскай кансерваторыі. Атрымаў узнагароду «Малады артыст года 2016» (*ECHO Klassik*), «Малады музыка года» Цэнтра Бетховена ў Вене...

У другім аддзяленні канцэрта Лівіка Сакалоў выканала «Блакiтную рапсодыю» Дж. Гершвіна. Нягледзячы на тое, што гэтую музыку піяністка іграла ўпершыню, ёй удалося перадаць востра-рытмічны характар і настрой амерыканскіх джазавых музычных тэм.

Лівіка вучыцца ў Нацыянальным універсітэце музыкі ў Бухарэсце. Яе першы дэбют адбыўся ў Кішыніве ў 2006 годзе. З тых часоў яна пакарала міжнародныя канцэртныя сцэны, выступала ў музычных фестывалях у Швейцарыі, Румыніі, Расіі і Малдове. Уганаравана сярэбраным медалём на Дэльфійскіх гульнях дзяржаў — удзельніц СНД (Расія). Лівіка — першы прадстаўнік Малдовы і фіналіст міжнароднага конкурсу маладых музыкантаў «Еўрабачанне» ў 2014 годзе ў Кельне.

Другое аддзяленне завяршала «Сімфанічная карціна» з оперы Дж. Гершвіна «Поргі і Бес». Аркестр, з якім

Аркадзь Берын.

маэстра А. Берын правёў некалькі рэпетыцый і старанна адпрацоўваў кожны эпізод, іграў ярка, выразна, у традыцыях амерыканскіх сімфанічных аркестраў, якімі ў свой час дырыжыравалі Дж. Гершвін і Л. Бернстайн. Карларытна гучалі музычныя інструменты: аксамітнае гучанне струнных і выдатны ансамбль духавых. А. Берын заўсёды стварае святочную атмасферу, аб'яднаўшы ў адзінае цэлае салістаў, аркестр і публіку. Калі з'яўляецца гэты чалавек у чорным фрак, ён прыкоўвае да сябе і музыкантаў увагу, прымушае публіку слухаць канцэрт ад першай да апошняй хвіліны. Музыканты выканалі на біс фінал уверцюры, якой адкрываўся канцэрт. Атрымалася яго цікавая замкнёная форма.

Паслухаўшы маладых выдатных салістаў, можна зрабіць выснову, што і сярод маладых беларускіх музыках ёсць такія, хто паспяхова мог бы выступіць у наступных фестывалях «Уладзімір Співакоў запрашае». Хочацца спадзявацца, што ім будзе аказаны такі гонар.

Элеанора СКУРАТАВА

Куды падзеўся Бурыйдус?

Днямі Беларуская дзяржаўная філармонія парадавала маленькіх глядачоў новай дзеяй «Музычныя прыгоды вушастага Бурыйдуса». Фантазіяная гісторыя для дзяцей і музычных інструментаў прэзентавалася на Малой сцэне імя Р. Шырмы. Аўтар лібрэта і пастаноўкі (а таксама выканаўца галоўнай ролі) — Васіль Дранько-Майсюк. У спектаклі ўдзельнічаў Ансамбль салістаў «Класік-авангард» пад мастацкім кіраўніцтвам заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Байдава. Музычнай рэжысурай займалася Святлана Кудзіна.

Адметна тое, што пастаноўка мела інтэрактыўную частку: падчас прагляду дзеці ўдзельнічалі ў гульнях, адказвалі на пытанні, выконвалі заданні. Праз зямальны сюжэт яны знаёміліся з музычнымі інструментамі і творамі сусветна вядомых кампазітараў.

...У кожнага дзіцяці ёсць начны анёл, які бароніць яго бесклапотны сон ад жажлікаў. Адна маленькая дзяўчынка згубіла свайго па мянушцы Бурыйдус. Яна не можа больш спаць, таму перад яе бацькам паўстае надзвычай складаная задача: адшукаць Бурыйдуса і вярнуць дацё з спакойны сон.

Бурыйдус — істота свавольная, непаслухмяная, з характарам... Сам таго не заўважыў, як разлаваў апыкунку музыкі Эўтэрпу, міжволі сарваўшы канцэрт — яна зачаравала яго і схавала за сямю замкамі... Выратаваць сябрука можна толькі залагодзіўшы яе, выявіўшы належащую павагу і зразумеўшы душу кожнага з сямі музычных інструментаў, якія вартуюць сем брам...

Першым вартульніком была флейта. Калі паліліся яе чароўныя гукі (Менуэт і Скерца Себастьяна Баха і Саната для флейты і фартэпіяна Франсіса Пуленка),

Фота Аляксандра Гурбіна.

Падчас імпрэзы.

падалося, што недзе побач прагнулася сама вясна, пралескі расплюшчылі насустрач сонцу свае сінія вочкі, і вось-вось залунае прывідная Птушка Шчасця, пра якую ўсе ведаюць, але мала хто здолеў угледзець зблізку... Часам флейта падобная на легкадумную паненку, якая жыве ў свеце сваіх мар і не судакранаецца са штодзённымі клопатамі аб жыцці на гэтай грэшнай зямлі... А часам — на вечна маркотную панню, душа якой поўніцца сусветным сумам за ўсё, што існуе на свеце... Яна абуджае самыя светлыя пачуцці, мроі, веру ў дабыню. Душа ў яе вельмі чулая і спагядлівая, таму нядоўга яна трымала браму на замку...

Другую браму вартавала скрыпка. І хоць уся яе сутнасць змяшчаецца ў невялічкім «доміку» і чатырох струнах, смяк

у руках умелага музыкі ператвараецца ў чароўную палачку і здольны прымусіць плакаць горка-горка, а сэрца — разрывацца ад невыноснага жалю альбо, наадварот, адчуваць самае неверагоднае шчасце... Пасажы з твора Пятра Чайкоўскага «Лебядзінае возера» акупалі слухача то ў смутак, то ў слодыч... Але і адчувальна да чужой бяды скрыпка нядоўга трымала абарону.

Ключ ад трэцяй брамы вартавалі габой. З ім няпроста было дамовіцца — не знайшоў паразумення са скрыпчай. Што ж, са складанымі інструментамі (а габой занесены ў кнігу рэкордаў Гінеса як найскладанейшы), як і з цяжкімі людзьмі, кантактаваць заўжды праблематычна. Але... прагучаў Вальс з оперы «Іван Сусанін»

і *Aragonaise* з оперы Бізе «Кармэн» і... габой, падкуплены надта гучнымі апладысментамі і захапленнем у вачах натхнёных слухачоў, болей не ўпарціўся — прымыўся са скрыпчай ды адчыніў браму.

Чацвёрты «пост» пільнавала віяланчэль. Яркія, напоўненыя пранізлівым сумам гукі «Сентыментальнага вальса» П. Чайкоўскага і — задорам і рашучасцю — Марша з оперы С. Пракоф'ева «Любоў да трох апельсінаў» надалі ім пэту ў пошуках зніклага Бурыйдуса тату маркотнай дзяўчынкі.

Вось і пятая брама... Яе вартульніком быў кароль усіх інструментаў, раяль. Вадаспадам паліліся гукі Інтэрмецца з балета «Шчаўкунок»... Атрымаўшы адпаведную ўласнаму майстэрству пашану, яго вялікасць раяль разнасьцежыў сваю браму.

Ля шостага брамы дзяжурў кларнет. Менавіта яго найбольш разлаваў няшчасны Бурыйдус... Воляй лёсу ён быў перанесены ў Белаежскую пушчу і зачараваны ў... маленькую бяскрыўдную жабку. А са сцэны гучалі прачулыя гукі Санаты для кларнета і фартэпіяна Ёзэфа Горавіца і Франсіса Пуленка.

Сёму ю браму ахоўвалі ўдарныя. Яны выканалі адзін з любімых твораў апыкункі музыкі Эўтэрпы, а маленькія глядачы не пашкадавалі для яе самых красамоўных эпітэтаў — строгае сэрца расчулілася, і брама адчынілася. Бурыйдус вярнуўся да сваёй маленькай гаспадыні, каб ніколі больш яе не пакінуць...

Паслухаць гэтую цудоўную музыку і адкрыць для сябе шмат новага ў свеце гукаў, спазнаць сутнасць кожнага з сямі музычных інструментаў яшчэ будзе магчыма. Філармонія заўжды радасна сустракае не толькі дарослых, але маленькіх аматараў. Музыка — тая мова, якую душа разумее найперш.

Яна БУДОВІЧ

